

Republika e Kosovës - Republika Kosova - Republic of Kosovo
Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja
Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Developement

Analiza e Sektorit të Vreshave dhe Prodhimit të Verës

Maj 2017

**DEPARTAMENTI I ANALIZAVE EKONOMIKE DHE STATISTIKAVE
BUJQËSORE**

**Analiza e Sektorit të Vreshtave dhe Prodhimit të
Verës**

Maj, 2017

Tabela e përbajtjes

Lista e figurave.....	3
Hyrje	5
1 Vreshtat	6
1.1 Sipërfaqja dhe prodhimtaria e rrushit.....	6
1.1.1 Sipërfaqja dhe prodhimtaria e rrushit në Kosovë	6
1.1.2 Sipërfaqja dhe prodhimtaria e rrushit në botë	9
1.1.3 Sipërfaqja dhe prodhimtaria e rrushit në vendet e BE-së	11
1.1.4 Sipërfaqja dhe prodhimtaria e rrushit në vendet e CEFTA-s	15
1.2 Tregtia e rrushit.....	18
1.2.1 Eksporti dhe importi i Kosovës me vendet tjera	18
1.2.2 Eksporti dhe importi në vendet e tjera	21
1.3 Çmimet e rrushit	22
1.4 Mbështetja e sektorit të rrushit në Kosovë	23
1.4.1 Pagesat direkte	23
1.4.2 Masat e zhvillimit rural	24
2 Verërat	26
2.1 Prodhimi i verës	26
2.1.1 Prodhimi i verës në Kosovë	26
2.1.2 Prodhimi i verës në tregun botëror	28
2.1.3 Prodhimi i verës në vendet e BE-së.....	29
2.2 Tregtia e verës.....	30
2.2.1 Eksporti dhe importi i Kosovës me vendet e tjera	30
2.2.2 Eksporti dhe importi në vendet e tjera	32
2.3 Konsumi i verërave.....	34
2.4 Çmimet e verërave	35
2.5 Mbështetja e sektorit të verërave në Kosovë	36
Konkluzione dhe rekomandime.....	39

Listë e figurave

Figura 1:	Sipërfaqja me vreshta 2010-2016, në ha	7
Figura 2:	Prodhimtaria e rrushit 2010-2016, në tonë	8
Figura 3:	Rendimenti i rrushit 2010-2016, tonë/ha	8
Figura 4:	Të dhëna për rrush në vitin 2016.....	9
Figura 5:	Sipërfaqja mesatare me vreshta 2010-2014, (vendet me më së shumti sipërfaqe të kultivuar në botë), në '000 ha	10
Figura 6:	Prodhimtaria mesatare e rrushit 2010-2014, (vendet me prodhimtarinë më të lartë në botë), në '000 tonë	10
Figura 7:	Rendimenti mesatar i rrushit 2010-2014, (vendet me rendiment më të lartë në botë), tonë/ha	11
Figura 8:	Sipërfaqja me rrush të verës 2014-2015, (vendet me më së shumti sipërfaqe të kultivuar në BE), në '000 ha	12
Figura 9:	Prodhimtaria e rrushit të verës 2014-2015, (vendet me prodhimtarinë më të lartë në BE), në '000 tonë	12
Figura 10:	Rendimenti i rrushit të verës 2014-2015, (vendet me rendiment më të lartë në BE), tonë/ha.....	13
Figura 11:	Sipërfaqja me rrush të tryezës 2014-2015, (vendet me më së shumti sipërfaqe të kultivuar në BE), në '000 ha	13
Figura 12:	Prodhimtaria e rrushit të tryezës 2014-2015, (vendet me prodhimtarinë më të lartë në BE), në '000 tonë	14
Figura 13:	Rendimenti i rrushit të tryezës 2014-2015, (vendet me rendiment më të lartë në BE), tonë/ha.....	14
Figura 14:	Sipërfaqja me rrush të verës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, në '000 ha.....	15
Figura 15:	Prodhimtaria e rrushit të verës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, në '000 tonë	15
Figura 16:	Rendimenti i rrushit të verës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, tonë/ha	16
Figura 17:	Sipërfaqja me rrush të tryezës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, në '000 ha	16
Figura 18:	Prodhimtaria e rrushit të tryezës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, në '000 tonë	17
Figura 19:	Rendimenti i rrushit të tryezës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, tonë/ha	17
Figura 20:	Eksporti i rrushit të tryezës 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathtas)	18
Figura 21:	Eksporti i rrushit për verë 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathtas)	18
Figura 22:	Eksporti i rrushit të tryezës (majtas) dhe rrushit për verë (djathtas) sipas shteteve në vitin 2016	19
Figura 24:	Importi i rrushit të tryezës 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathtas).....	19
Figura 25:	Importi i rrushit për verë 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathtas)	20
Figura 23:	Importi i rrushit të tryezës (majtas) dhe rrushit për verë (djathtas) sipas shteteve në vitin 2016	20
Figura 26:	Bilanci tregtar për rrush 2015-2016 në '000 €.....	21

Figura 27:	Eksporti i rrushit 2014-2015, (vendet që eksportojnë më së shumti), në tonë.....	21
Figura 28:	Importi i rrushit 2014-2015, (vendet që importojnë më së shumti), në tonë	22
Figura 29:	Çmimet e rrushit të tryezës në vitin 2015, €/kg.....	22
Figura 30:	Çmimet e rrushit të verës në vitin 2015, €/kg.....	23
Figura 31:	Pagesat direkte për vreshta 2013-2015	24
Figura 32:	Prodhimi i verës 2015-2016, në hl	26
Figura 33:	Prodhimi i verës së kuqe 2015-2016, në hl	27
Figura 34:	Prodhimi i verës së bardhë 2015-2016, në hl	27
Figura 35:	Të dhëna për verë në vitin 2016	28
Figura 36:	Prodhimi i verës 2014-2015, (vendet me prodhimin më të madh të verës në botë), në mil. hl	29
Figura 37:	Prodhimi i verës 2014-2015, (vendet me prodhimin më të madh të verës në BE), në mil. hl.....	29
Figura 38:	Eksporti i verërave 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathtas).....	30
Figura 39:	Eksporti i verërave sipas shteteve në vitin 2016	30
Figura 40:	Importi i verërave 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathtas)	31
Figura 41:	Importi i verërave sipas shteteve në vitin 2016.....	31
Figura 42:	Bilanci tregtar për verë 2015-2016 në '000 €.....	32
Figura 43:	Eksporti i verërave 2015-2016, (vendet që eksportojnë më së shumti), në mil. hl.....	32
Figura 44:	Eksporti i verërave 2015-2016, (vendet që eksportojnë më së shumti), në mil. €	33
Figura 45:	Importi i verërave 2015-2016, (vendet që importojnë më së shumti), në mil. hl	33
Figura 46:	Importi i verërave 2015-2016, (vendet që importojnë më së shumti), në mil. €	34
Figura 47:	Konsumi i verërave në vitin 2015 (vendet me konsumin më të madh), në mil. hl	34
Figura 48:	Çmimet e verës së tryezës në vitin 2015 , €/l	35
Figura 49:	Çmimet e verës cilësore në vitin 2015 , €/l.....	35

Hyrje

Vreshtaria në Kosovë paraqet potencial të madh ekonomik për vendin. Për shkak të pozitës gjeografike dhe kushteve të përshtatshme klimatike, Kosova ka traditë mijëra vjeçare në kultivimin e kulturës së rrushit të tryezës si dhe atij të verës. Ky sektor ishte shumë i zhvilluar deri në vitet e '90 deri kur filloj politika diskriminues serbe. Pas përfundimit të luftës në Kosovë, pati mjaft ngecje në zhvillim të industrisë së verës për shkak të statusit të padefinuar të vendit dhe procesit të ngadalshëm të privatizimit. Një pjesë e madhe e tokave të destinuara për kultivim të vreshtave punoheshin pak ose mbetën djerrinë. Nga viti 2006, me privatizimin e disa ndërmarrjeve si dhe me përkrahjen dhe përkushtimin e madh të Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë, dhe Zhvillimit Rural, industria e verës filloj të zhvillohej përsëri.

Sot, vreshtaria dhe prodhimi i verës është një ndër sektorët më strategjik për Kosovën, dhe jo vetëm që plotëson nevojat e brendshme, por arrin që të eksportohet me sukses edhe në tregjet e rajonit dhe anë e mbanë botës. Me përkrahjen e Ministrisë së Bujqësisë nëpërmes subvencioneve, është shtuar dukshëm sipërfaqja e kultivuar me vreshta, e kjo përveç që ka ndikuar në zhvillim ekonomik, po ashtu ka pasur ndikim të drejtpërdrejt në zhvillimin e turizmit kulturor dhe agro-turizmit.

Qëllimi i kësaj analize është të paraqes gjendjen e viteve të fundit të sektorit të vreshtarise dhe prodhimit të verës në Kosovë si dhe ta krahasojë me tregun botëror. Në këtë analizë janë paraqitur të dhëna lidhur me sipërfaqen, prodhimin, rendimentin, tregtinë dhe çmimet e rrushit dhe verës në Kosovë dhe vende tjera të cilat janë marrë nga burime të ndryshme kredibile dhe të cilat janë përpunuar nga Departamenti i Analizave Ekonomike dhe Statistikave Bujqësore. Ky departament është përgjegjës për grumbullimin dhe analizimin e të dhënavëve ekonomike-statistikore të cilat e ndihmojnë MBPZHR-në që të hartojë raporte dhe analiza të detajuara mbi bazën e të cilave hartohen politikat e mirëfillta bujqësore konform situatës aktuale.

1 Vreshtat

1.1 Sipërfaqja dhe prodhimitaria e rrushit

1.1.1 Sipërfaqja dhe prodhimitaria e rrushit në Kosovë

Vreshtaria si sektor në Kosovë ka qenë e zhvilluar qysh para 2000 viteve. Kushtet e mira klimatike si një nga faktorët kryesor që përcaktojnë prodhimin janë në favor të zhvillimit të këtij sektori. Duke marr parasysh resurset natyrore, numrin e madh të fuqisë punëtore të angazhuar dhe rëndësinë në zhvillimin e sektorit të verërave dhe agro-përpunimit, sektori i vreshtarisë shihet si sektor me rëndësi ekonomike për vendin. Në bazë të ligjit për verëra Kosova është e ndarë në dy rajone të vreshtarisë, atë të Dukagjinit dhe të Rrafshit të Kosovës dhe pastaj rajonet janë të ndara në nën rajone (veri dhe jug).

Në periudhën e paraluftës, sipërfaqet e kultivuara me vreshta kanë qenë shumë më të mëdha sesa që janë sot. Në vitin 1988 sipërfaqja me vreshta në Kosovë ka qenë rrith 9,000 ha, ndërsa sot në Kosovë kultivohen 3,117 ha, prej të cilave 769 ha janë me rrush tryze dhe 2,348 ha me rrush për verë. Ngastrat e vreshtave kryesisht janë të vogla me një mesatare prej 0.50 ha, e duke marr parasysh këtë fakt si dhe atë se vreshtat janë të vjetra si dhe mekanizmi i vjetruar, kosto e prodhimit të rrushit është e lartë. Pjesa më e madhe, rrith 75% e vreshtave janë në pronësi të fermerëve ndërsa pjesa tjeter rrith 25% është në pronësi të kompanive prodhuese të verës. Mbështetja përmes pagesave direkte ndikon drejtpërdrejt në uljen e kostos së prodhimit, ndërsa përmes masave të zhvillimit rural mbështeten investimet në infrastrukturë dhe makineri në sektorin e prodhimit dhe përpunimit të rrushit.

Në periudhën 2010-2016, sipërfaqja mesatare e kultivuar me vreshta në Kosovë ishte 3,152 ha. Në vitin 2016 sipërfaqja me vreshta ishte 3,117 ha, 75% e së cilës ishte e kultivuar me rrush për verë dhe 25% me rrush tryze. Në krahasim me vitin 2015, sipërfaqja me vreshta në vitin 2016 është rritur për 1.6%. Rritje më të madhe në përqindje në vitin 2016 ka pasur sipërfaqja e kultivuar me rrush tryze, përkatësisht është rritur për 3% ndërsa sipërfaqja me rrush për verë 1%. Në vitin 2016 sipërfaqja me rrush tryze është rritur për 22 ha ndërsa ajo me rrush vere për 27 ha.

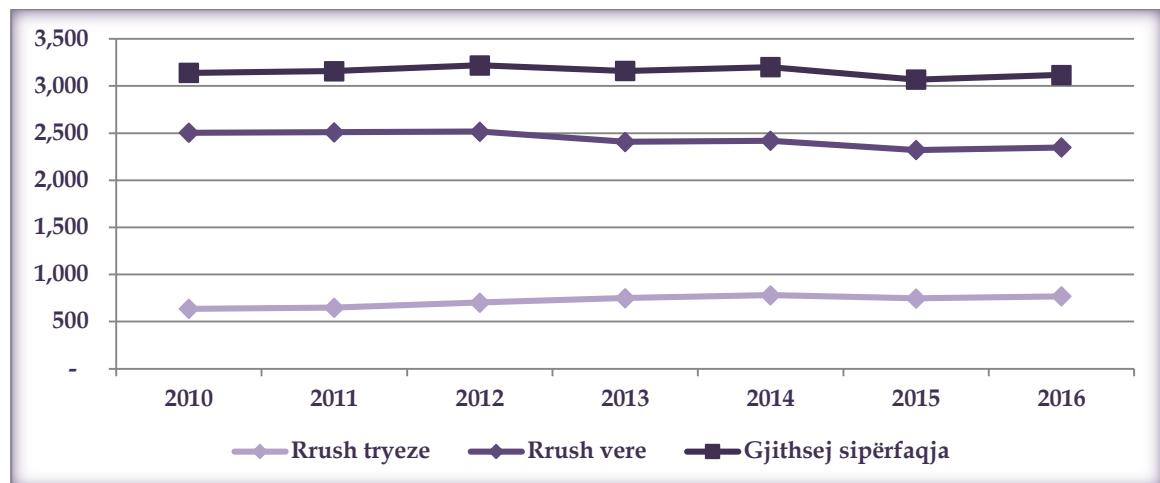
Sa i përket varieteteve të rrushit të tryezës të kultivuara në vitin 2016, 33% e sipërfaqes së kultivuar me rrush tryze është me Muskat Hamburg, 23% me Muskat Italian, 16% me Afuz Ali, 11% me Kardinal dhe 17% me varietetet tjera që kultivohen në sipërfaqe më të vogël e që janë: Moldavkë, Ribier, Demir Kapi, Antigona, Rr. tryze eksperimental, Viktoria, Black Magic, Mbretëresha, Groqanka, Red Globe, Muskat Korrikut, Crimson Seedless, Michele Palieri dhe Rrush pa farë.

Në vitin 2016, nga sipërfaqja totale e kultivuar me rrush për verë, 66% (1,556 ha) ishte e kultivuar me varietete të kuqe ndërsa 34% (792 ha) me varietete të bardha.

Nga varietetet e kuqe, 80% e sipërfaqes ishte e kultivuar me Vranac (441 ha), Prokupë (376 ha), Game (261 ha) dhe Burgundez i Zi (164 ha) dhe 20% me varietete të tjera (314 ha).

Sipërfaqja totale e kultivuar në vitin 2016 me varietete të bardha ishte 792 ha, prej së cilës 91% ishte e kultivuar me Smederevkë, Rizlingu Italian, Shardone dhe Rizling Rajne ndërsa 9% me varietete të tjera si: Zhuplanka, Burgundez i bardhë, Rrakacitel, Melnik, Semion, Zhillavka, dhe E Bardha e Kladovës.

Figura 1: Sipërfaqja me vreshta 2010-2016, në ha

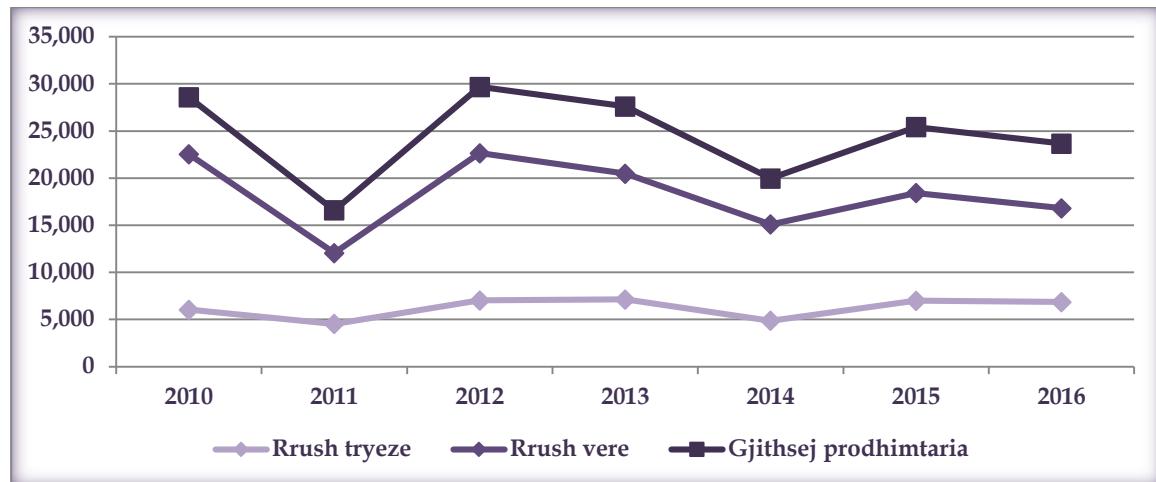

Burimi: DVV- MBPZHR

Prodhimtaria mesatare e rrushit në periudhën 2010-2016 ishte 24,502 tonë, ku ka pasur luhatje gjatë viteve varësisht kushteve klimatike. Në vitin 2016 prodhimtaria ishte 23,666 tonë e që ishte më e ulët krahasuar me vitin 2015 për 7%, e kjo si pasojë e dëmtimeve të vreshtave nga kushtet klimatike që ishin në pranverë. Nga prodhimtaria totale 70% është rrush për verë dhe 30% është rrush tryeze. Përqindja e pjesëmarrjes së llojeve të rrushit në prodhimtarinë totale është e ndryshme nga përqindja e pjesëmarrjes nëse analizohet sipërfaqja e kultivuar, e kjo si rezultat i rendimentit më të lartë të rrushit të tryezës në krahasim me atë të rrushit të verës.

Prodhimi vendor i rrushit të tryezës në vitin 2016 mbuloi 73% të nevojave për konsum ndërsa pjesa tjetër u mbulua nga importi. Për dallim nga rrushi i tryezës prodhimtaria e rrushit të verës arrin shkallë më të kënaqshme të mbulimit të nevojave, përkatësisht 99%.

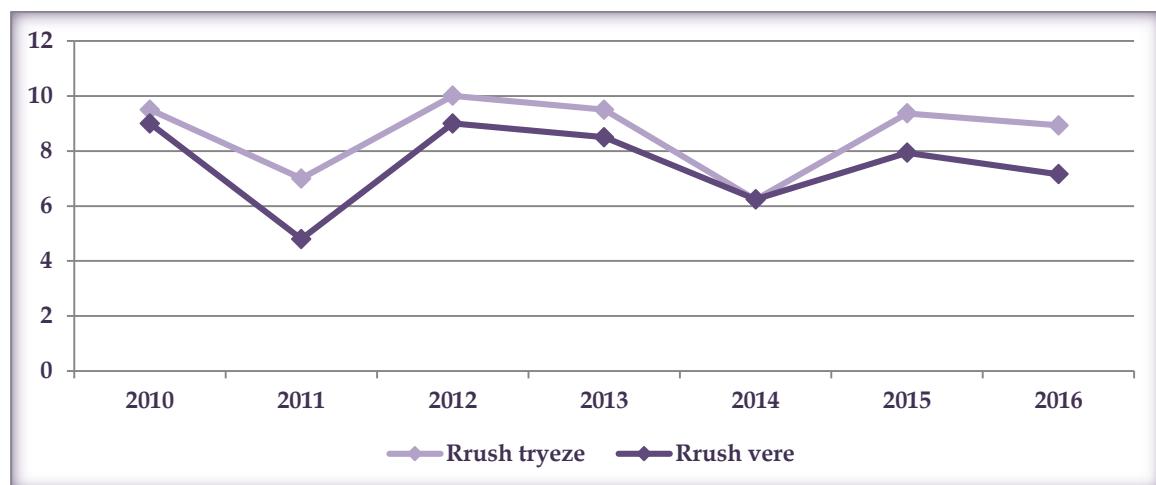
Figura 2: Prodhimtaria e rrushit 2010-2016, në tonë

Burimi: DVV- MBPZHR

Rendimenti i rrushit të tryezës kishte vazhduar të jetë më i lartë sesa ai i rrushit për verë. Në vitin 2016 rendimenti i rrushit të tryezës ishte 9 tonë/ha, ndërsa ai i rrushit për verë 7 tonë. Gjatë periudhës 2010-2016 rendimenti më i lartë për rrush tryeze ishte në vitin 2012 prej 10 tonë/ha, ndërsa më i ulëti në vitin 2014, përkatësisht 6 tonë/ha. Në po të njëjtën periudhë rendimenti më i lartë për rrush vere ishte në vitin 2012, ndërsa më i ulëti në vitin 2011.

Figura 3: Rendimenti i rrushit 2010-2016, tonë/ha

Burimi: DVV- MBPZHR

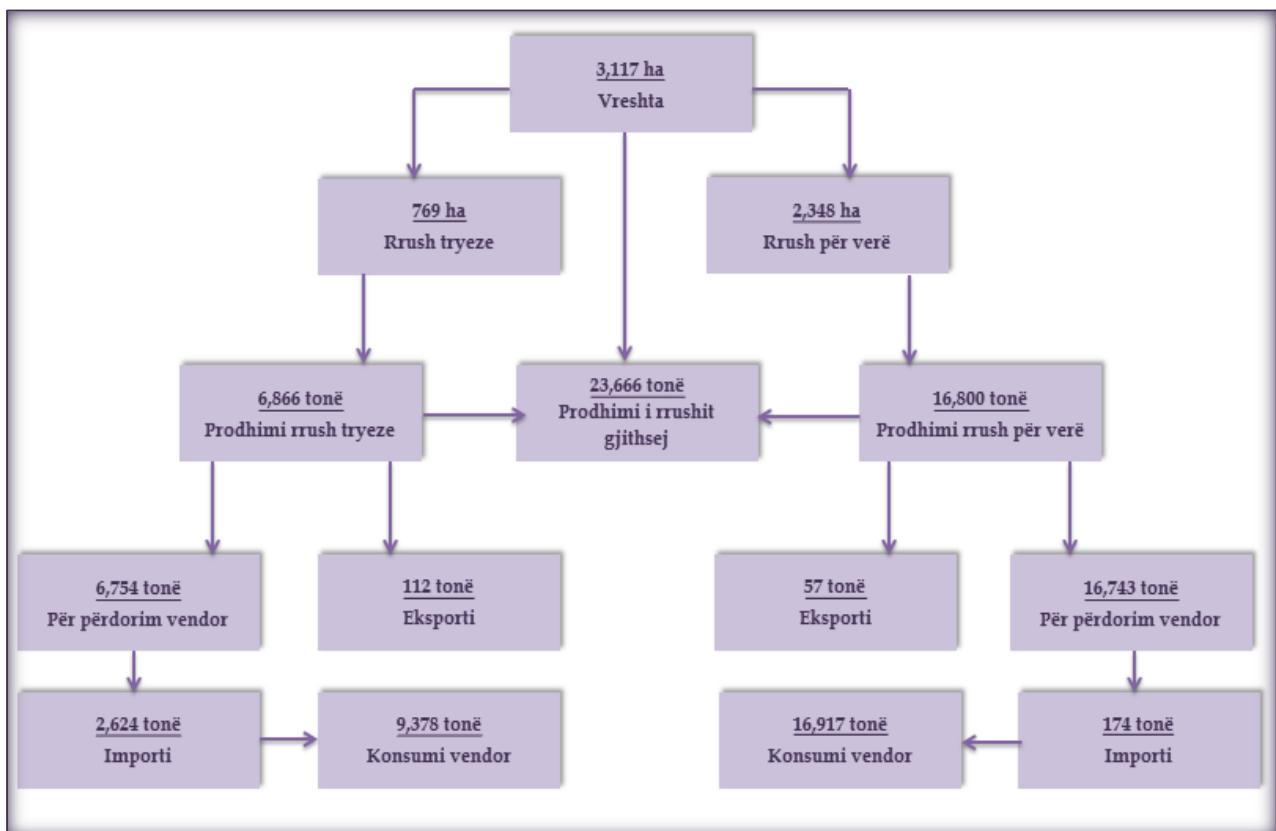
Në vitin 2016 nga totali i prodhimtarisë vendore të rrushit të tryezës prej 6,866 tonë, gjatë kohës së vjetër janë eksportuar 112 tonë, ndërsa pjesa tjeter është përdorur për plotësim të nevojave vendore. Prodhami vendor i rrushit të tryezës në vitin 2016 mbuloi 73% të nevojave për konsum ndërsa pjesa tjeter u mbulua nga importi.

Për dallim nga rrushi i tryezës, prodhimtaria e rrushit të verës arrin shkallë më të kënaqshme të mbulimit të nevojave, përkatësisht 99%. Nga totali i prodhimtarisë vendore të rrushit për

verë, 57 tonë janë eksportuar ndërsa pjesa tjetër është përdorur për mbulimin e nevojave vendore.

Konsumi i rrushit të tryezës llogaritet të jetë rreth 5 kg për kokë banori, ndërsa i rrushit të verës rreth 10 kg për kokë banori.

Figura 4: Të dhëna për rrush në vitin 2016

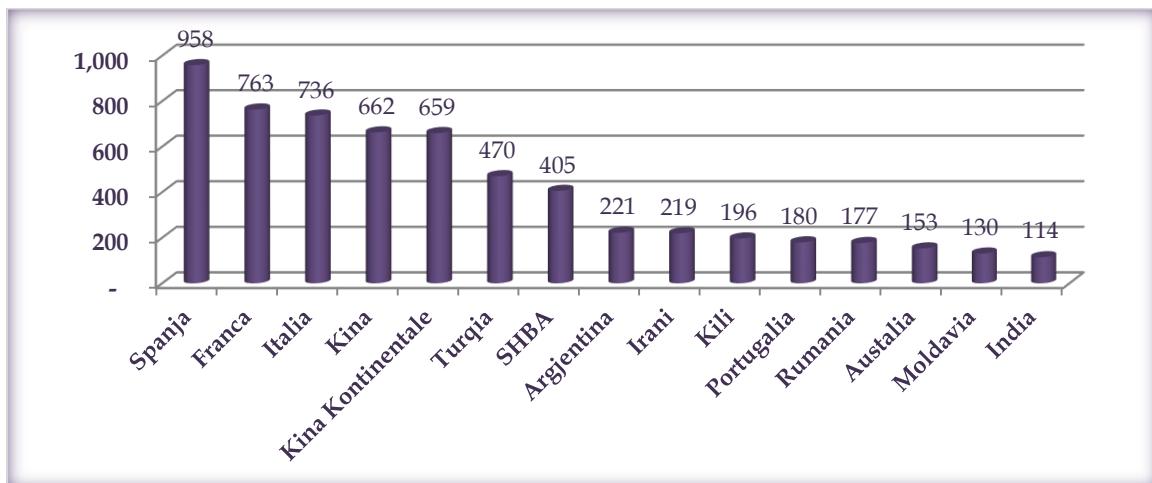

Burimi: DVV – MBPZHR; ASK

1.1.2 Sipërfaqja dhe prodhimitaria e rrushit në botë

Në vitin 2014 sipërfaqja totale me vreshta llogaritet të jetë rreth 7.9 mil. ha apo 1% më e madhe sesa në vitin 2013. Në periudhën 2010-2014, nëse analizojmë mesataren e sipërfaqes së kultivuar me vreshta, 5 vendet të cilat prijnë me sipërfaqen më të madhe të kultivuar janë: Spanja, Franca, Italia, Kina dhe Kina Kontinentale. Nga vendet e paraqitura në figurën e mëposhtme, në vitin 2014 krahasuar me vitin 2013, rritje të sipërfaqes së kultivuar kishin: Kina, Kina Kontinentale, Moldavia, Kili, Argjentina dhe India, ndërsa rënje në sipërfaqen e kultivuar kishte në këto vende: Australi, Iran, Itali, Spanjë, SHBA, Rumani, Francë, Turqi dhe Portugali.

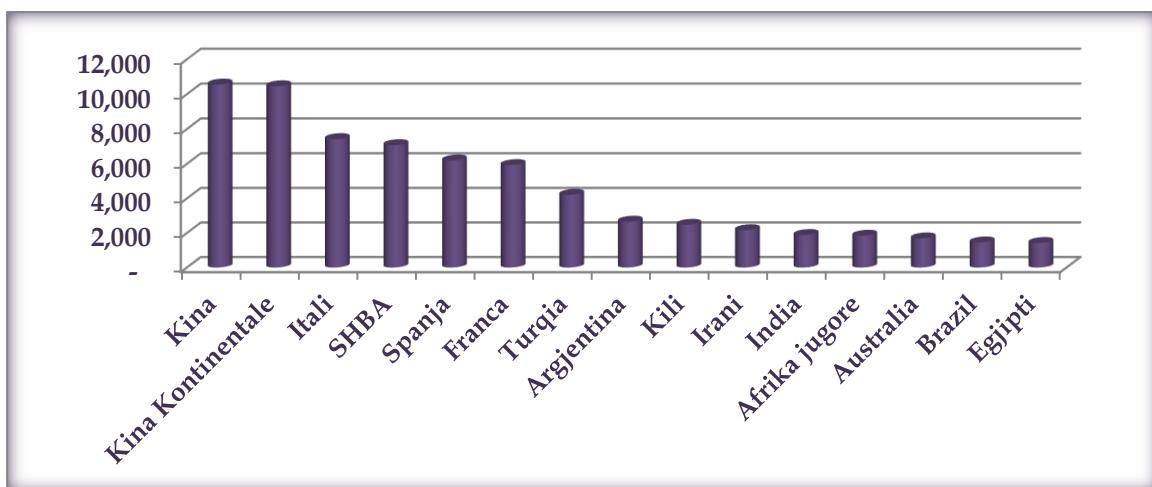
Figura 5: Sipërfaqja mesatare me vreshtë 2010-2014, (vendet me më së shumti sipërfaqe të kultivuar në botë), në '000 ha

Burimi: FAOSTAT

Prodhimtaria totale e rrushit në botë në vitin 2014 llogaritet të jetë 87 mil. tonë, ose krashtuar me vitin 2013 kishte një rënje prej 1% edhe përkundër asaj se sipërfaqja ishte për 1% më e lartë. Vendet të cilat prijnë me prodhimtarinë më të madhe mesatare në periudhën 2010-2014 janë: Kina, Kina Kontinentale, Italia, ShBA dhe Spanja. Franca edhe përkundër faktit se është në vendin e dytë për nga sipërfaqja e kultivuar për shkak të rendimentit më të ulët, sa i përket prodhimtarisë renditet e 6-ta në botë.

Figura 6: Prodhimtaria mesatare e rrushit 2010-2014, (vendet me prodhimtarinë më të lartë në botë), në '000 tonë

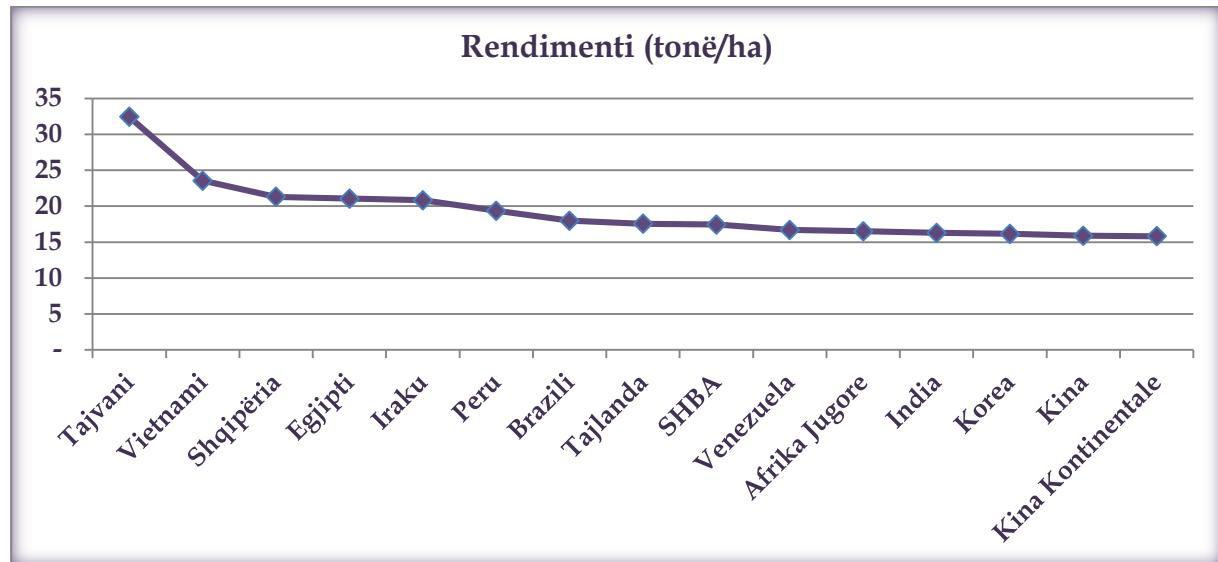

Burimi: FAOSTAT

Në periudhën 2010-2014, në listën e 5 vendave me rendimentin mesatar më të lartë në botë qëndron Shqipëria që ka rendiment mesatar prej 21 tonë/ha. Vendet që kanë rendiment më të lartë nuk janë ato të cilat kanë sipërfaqe më të madhe të kultivuar apo që cilësohen si vendet prej nga vjen prodhimtaria më e madhe e rrushit. Pesë vendet me rendiment më të

lartë mesatar të rrushit në periudhën 2010-2014 ishin: Tajvani, Vietnami, Shqipëria, Egjipti dhe Iraku.

Figura 7: Rendimenti mesatar i rrushit 2010-2014, (vendet me rendiment më të lartë në botë, tonë/ha)

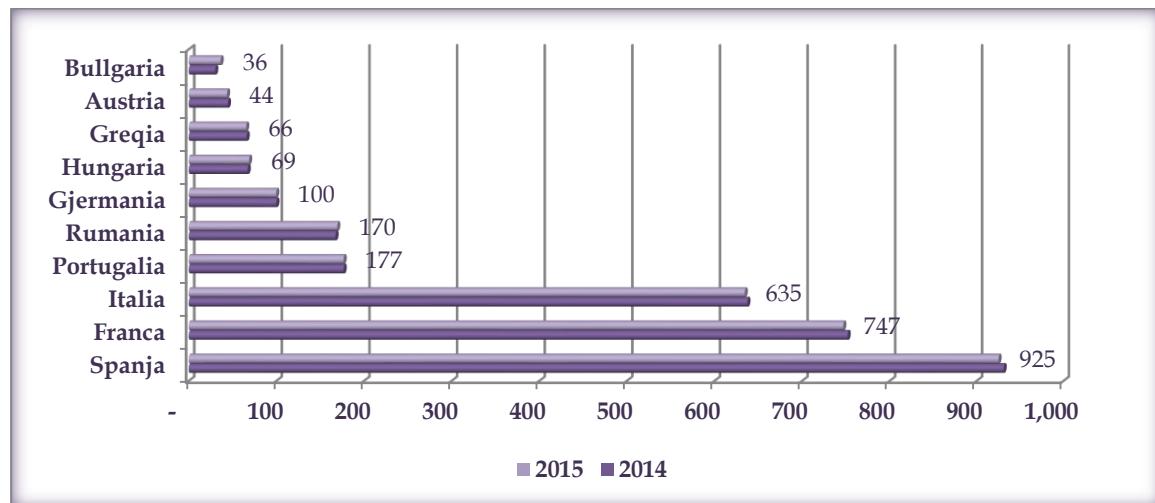

Burimi: FAOSTAT

1.1.3 Sipërfaqja dhe prodhimtaria e rrushit në vendet e BE-së

Në vendet e Bashkimit Evropian janë të kultivuara mbi 3 mil. ha me rrush të verës. Vendet të cilat kryesojnë listën e vendeve me sipërfaqe më të madhe të rrushit të verës në periudhën 2014-2015 në raport me sipërfaqen totale të kultivuar me rrush të verës në BE janë: Spanja (30%), Franca (25%), Italia (21%), Portugalia dhe Rumania me nga 6%, Gjermania (3%), Hungaria dhe Greqia me nga 2% dhe vendet e tjera (5%). Në mesin e 10 vendeve me sipërfaqe më të madhe të rrushit të verës, vendet të cilat kanë shënuar rritje të sipërfaqes në vitin 2015 krahasuar me vitin 2014 janë vetëm Bullgaria dhe Rumania ndërsa në vendet e tjera sipërfaqja me rrush të verës ka shënuar rënje por kjo rënje nuk ka qenë e lartë, përkatësisht në mes të 0.2-2%.

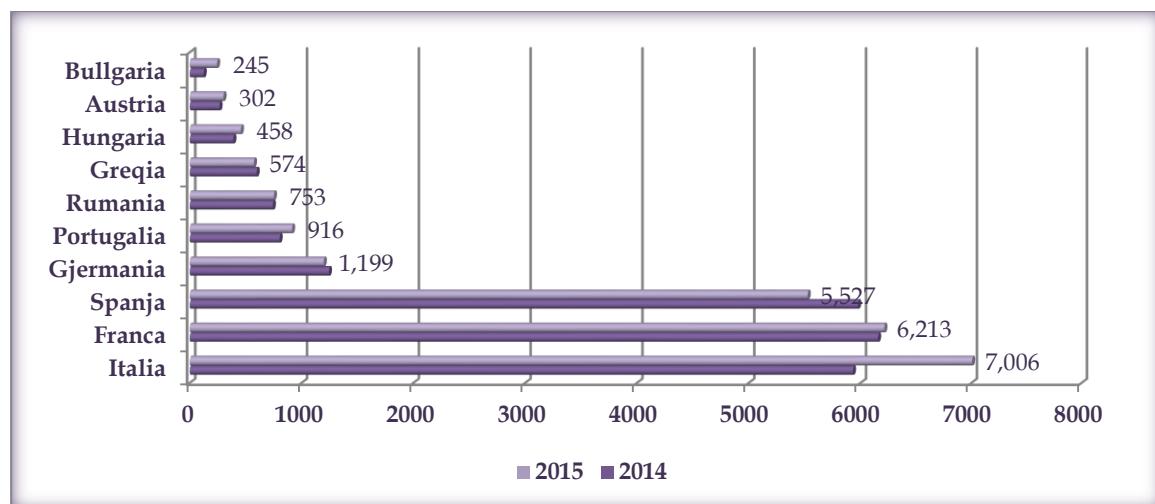
Figura 8: Sipërfaqja me rrush të verës 2014-2015, (vendet me më së shumti sipërfaqe të kultivuar në BE), në '000 ha

Burimi: EUROSTAT

Prodhimtaria e rrushit të verës në BE në vitin 2015 ishte mbi 23 mil. tonë. Në vitin 2015, pesë vendet e BE-së të cilat pijnë me prodhimtarinë më të lartë janë Italia, Franca, Spanja, Gjermania dhe Portugalia. Këto 5 vende prodhojnë 88% të prodhimtarisë totale të rrushit të verës në vendet e Bashkimit Evropian dhe 12% prodhohet në vendet e tjera. Prodhimtaria totale e rrushit të verës në vendet e Bashkimit Evropian në vitin 2015 ka shënuar ngritje prej 5% në krahasim me vitin 2014. Në vitin 2015 ngritja prej 18% e prodhimtarisë në Itali e vendos atë në vendin e parë për dallim nga viti 2014 që renditej pas Francës dhe Spanjës.

Figura 9: Prodhimtaria e rrushit të verës 2014-2015, (vendet me prodhimtarinë më të lartë në BE), në '000 tonë

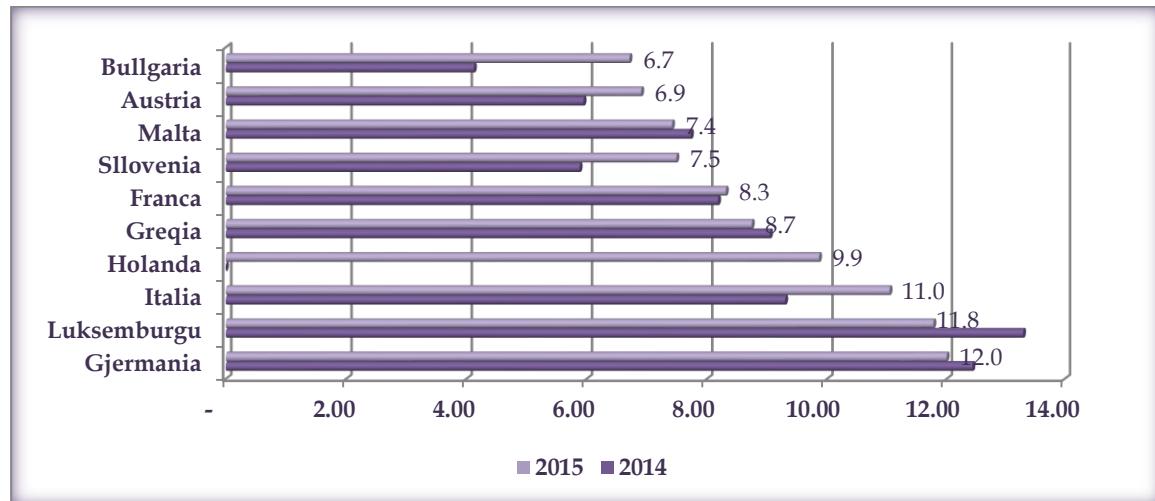

Burimi: EUROSTAT

Në vendet e Bashkimit Evropian, rendimentin më të lartë të rrushit të verës në vitin 2015 e kishte Gjermania me 12 tonë/ha pasuar nga Luksemburgu, Italia, Holanda dhe Greqia. Në

vitin 2014, për dallim nga viti, Luksemburgu ishte në vendin e parë me rendiment prej 13 tonë/ha.

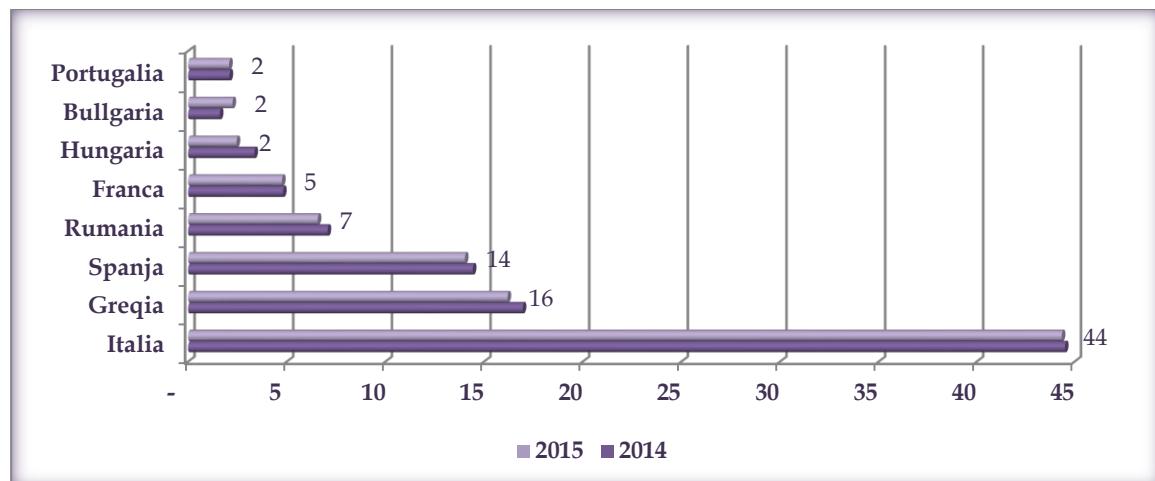
Figura 10: Rendimenti i rrushit të verës 2014-2015, (vendet me rendiment më të lartë në BE), tonë/ha

Burimi: EUROSTAT

Në vendet e Bashkimit Evropian janë të kultivuara rreth 100 mijë ha me rrush të tryezës. Në vitin 2014 dhe 2015, siç shihet edhe në figurën e mëposhtme në vendin e parë për nga sipërfaqja e kultivuar është Italia me 44 mijë ha të kultivuar me rrush tryze pasuar nga Greqia, Spanja, Rumania, Franca, etj. Këto 5 vende kultivojnë rreth 90% të sipërfaqes totale të kultivuar me rrush tryze në vendet e Bashkimit Evropian.

Figura 11: Sipërfaqja me rrush të tryezës 2014-2015, (vendet me më së shumti sipërfaqe të kultivuar në BE), në '000 ha

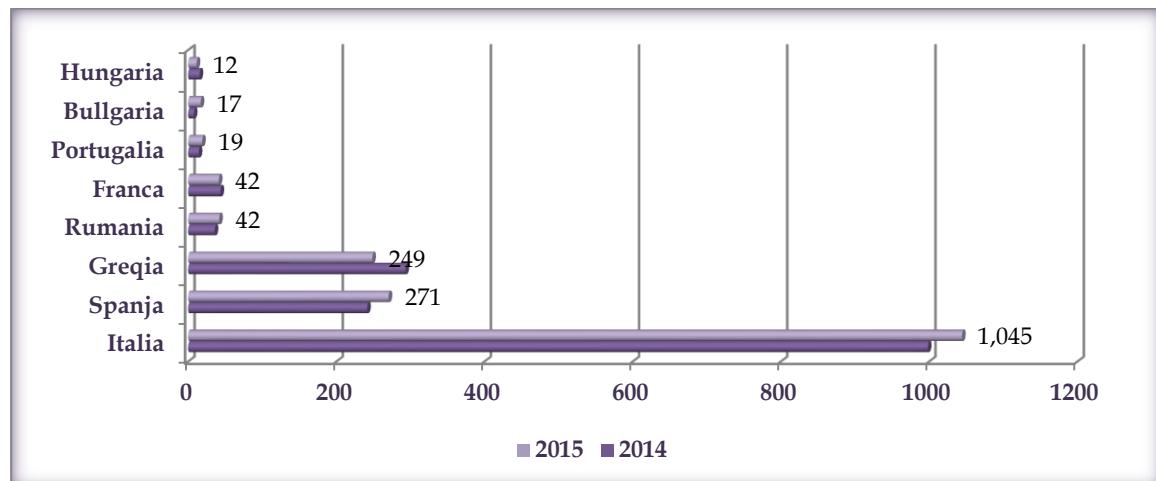

Burimi: EUROSTAT

Duke marr parasysh sipërfaqen e madhe të kultivuar me rrush të tryezës në Itali, ky vend prin me prodhimtarinë më të madhe në listën e vendeve të BE-së pasuar nga Spanja, Greqia,

Rumania, Franca, etj. Këto 5 vendet të cekura më lartë prodhojnë rreth 95% të rrushit të tryezës që prodhohet në vendet e BE-së, e që në total arrin 1.6 mil. tonë.

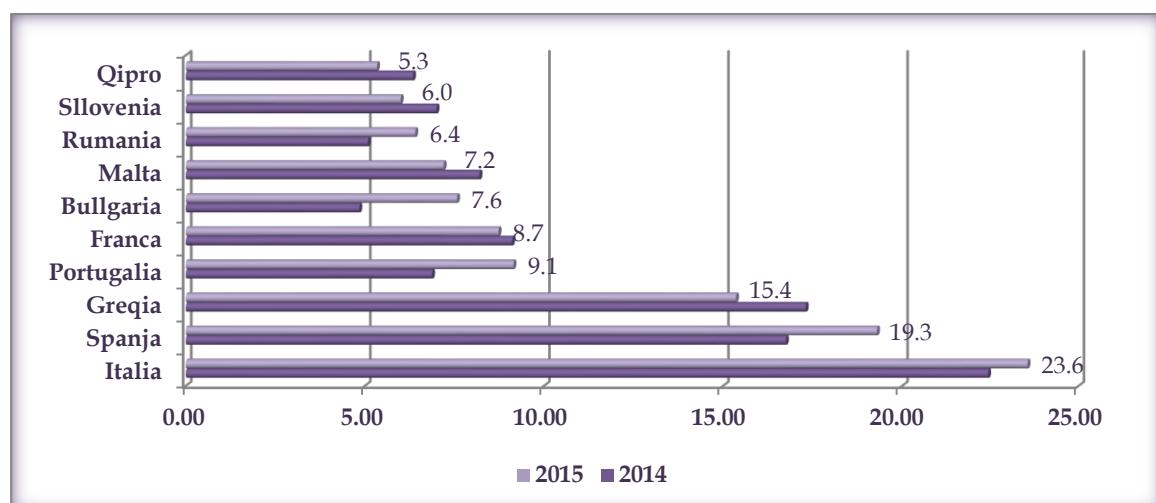
Figura 12: Prodhimtaria e rrushit të tryezës 2014-2015, (vendet me prodhimtarinë më të lartë në BE), në '000 tonë

Burimi: EUROSTAT

Rendimento më të lartë të rrushit të tryezës në vitin 2015 e kishte Italia, përkatësisht 23.6 tonë/ha, pasuar nga Spanja dhe Greqia. Këto tri vende kishin rendiment me të lartë se 10 tonë/ha, duke rezultuar me rreth 90% të prodhimtarisë totale të rrushit të tryezës në BE.

Figura 13: Rendimento i rrushit të tryezës 2014-2015, (vendet me rendiment më të lartë në BE), tonë/ha

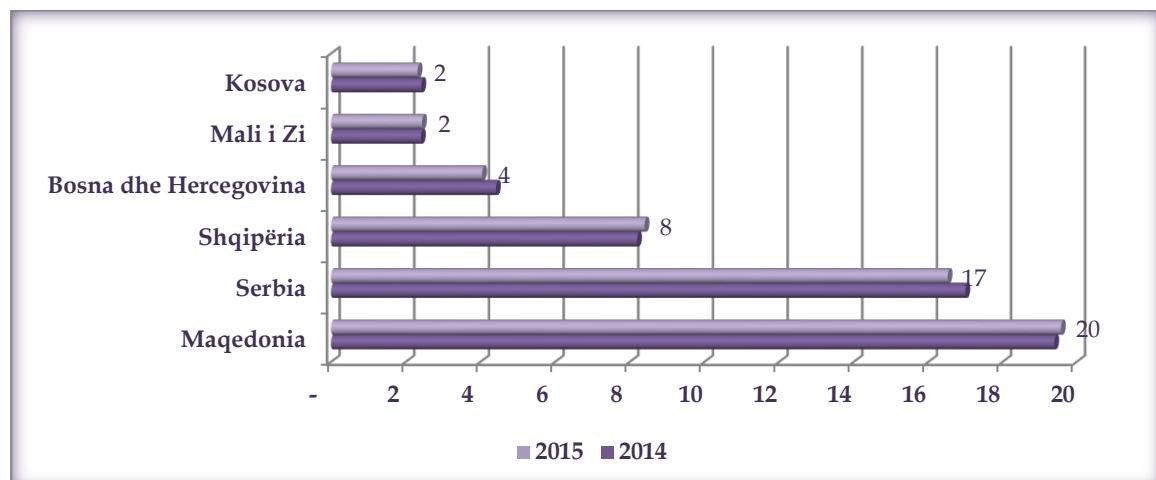

Burimi: EUROSTAT

1.1.4 Sipërfaqja dhe prodhimtaria e rrushit në vendet e CEFTA-s

Në vendet e CEFTA-s në vitin 2015 janë kultivuar rreth 50 mijë ha me rrush të verës. Nga sipërfaqja totale, Maqedonia kultivon 37%, Serbia 31%, Shqipëria 16%, Bosna dhe Hercegovina 8%, Mali i Zi 4% dhe Kosova 4%. Në vitin 2015 nuk ka pasur shumë ndryshime në sipërfaqe të kultivuar krahasuar me vitin 2014.

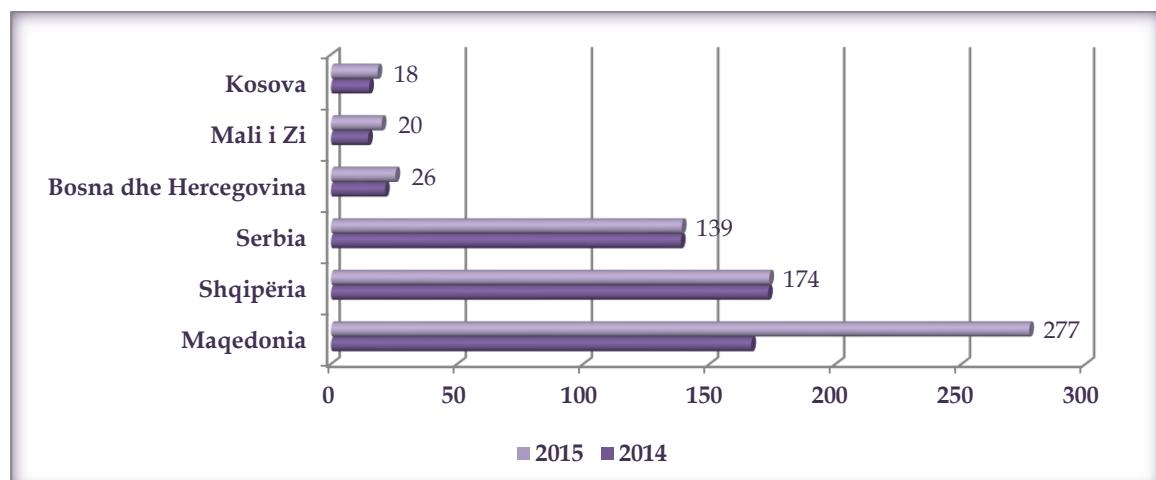
Figura 14: Sipërfaqja me rrush të verës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, në '000 ha

Burimi: DVV- MBPZHR; EUROSTAT; INSTAT; State Official Statistics of Macedonia; Agricultural and Agriculture Policy Data; Statistical Office of the Republic of Serbia

Prodhimtaria totale e rrushit të verës në vendet e CEFTA-s në vitin 2015 ishte 650 mijë tonë. Në krahasim me vitin 2014, kjo prodhimtari ishte 23% më e lartë si rezultat i rritjes së sipërfaqes në Maqedoni, Mal të Zi, Kosovë dhe në Bosnje Hercegovinë.

Figura 15: Prodhimtaria e rrushit të verës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, në '000 tonë

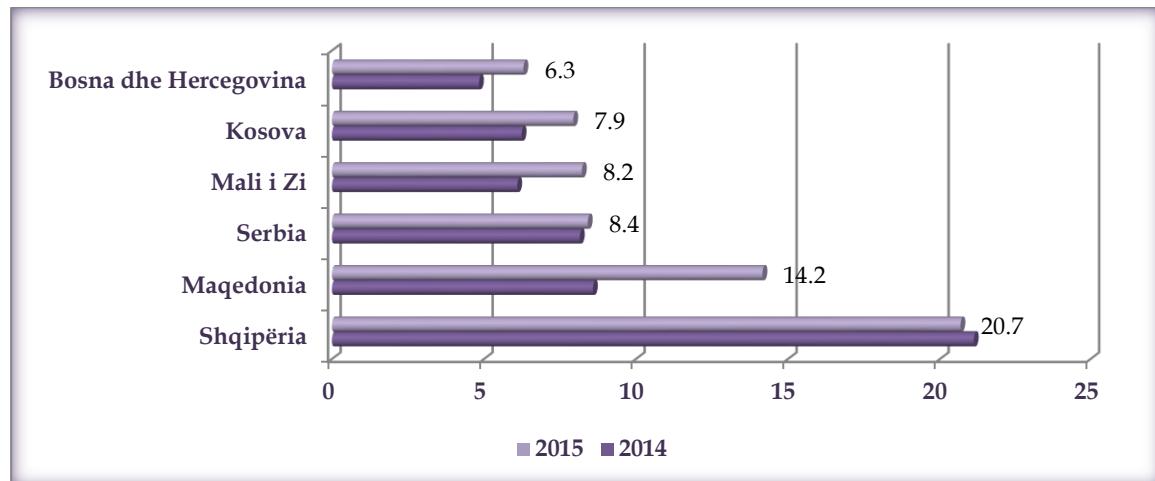

Burimi: DVV- MBPZHR; EUROSTAT; INSTAT; State Official Statistics of Macedonia; Agricultural and Agriculture Policy Data; Statistical Office of the Republic of Serbia

Në shumicën e vendeve të CEFTA-s, rendimenti i rrushit të verës sillet nga 6 deri në 8 tonë /ha me përjashtim të Shqipërisë (20.7 tonë/ha) që është edhe vendi i tretë në botë me

rendimentin më të lartë dhe Maqedonisë (4.2 tonë/ha). Kosova përkundër asaj se me sipërfaqe dhe prodhimtari të rrushit të verës është pas vendeve të tjera të CEFTA-s, me rendiment renditet para Bosnjës dhe Hercegovinës si dhe në vitin 2014 kishte rendiment edhe më të madh se Mali i Zi.

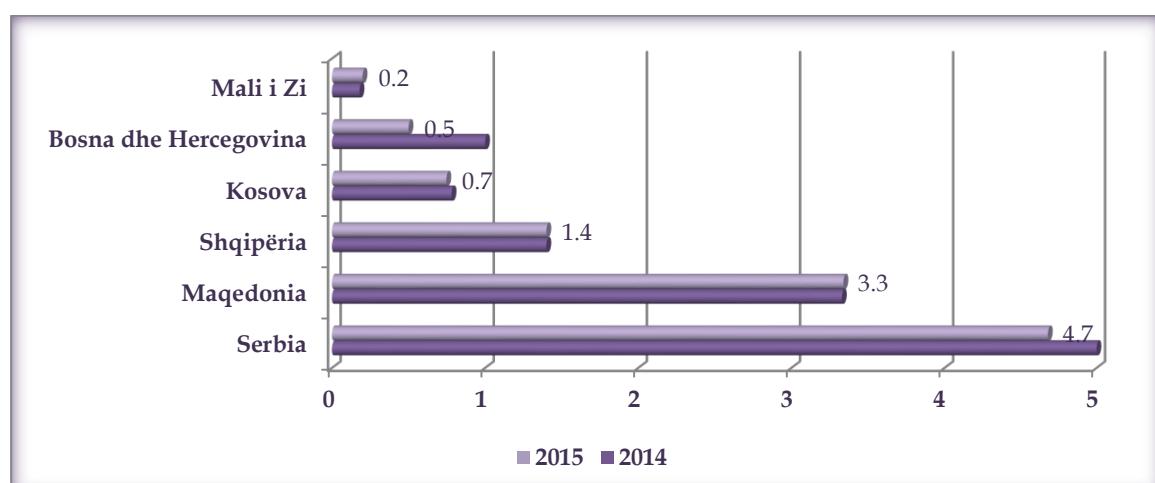
Figura 16: Rendimenti i rrushit të verës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, tonë/ha

Burimi: DVV- MBPZHR; EUROSTAT; INSTAT; State Official Statistics of Macedonia; Agricultural and Agriculture Policy Data; Statistical Office of the Republic of Serbia

Në vitin 2015, sipërfaqja e kultivuar me rrush të tryezës në vendet e CEFTA-s ishte rreth 11 mijë ha. Kosova në listën e vendeve të CEFTA-s qëndron e 4-ta për nga sipërfaqja e mbjellë me rrush tryze e pas Kosovës janë Bosna Hercegovina dhe Mali i Zi.

Figura 17: Sipërfaqja me rrush të tryezës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, në '000 ha

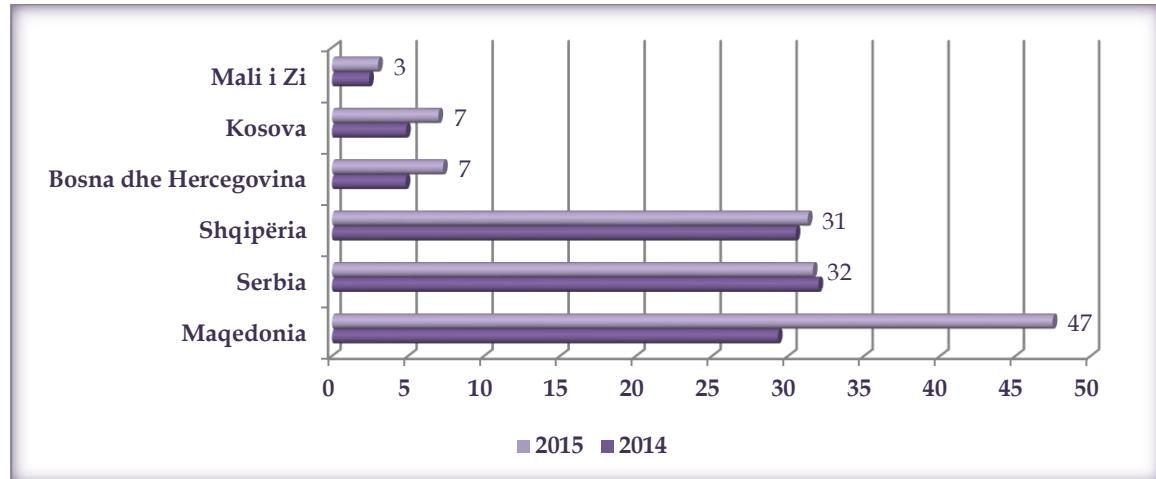

Burimi: DVV- MBPZHR; EUROSTAT; INSTAT; State Official Statistics of Macedonia; Agricultural and Agriculture Policy Data; Statistical Office of the Republic of Serbia

Prodhimtaria e rrushit të tryezës në vitin 2015 në vendet e CEFTA-s ishte rreth 127 mijë tonë, ku Maqedonia kryeson listën dhe merr pjesë me rreth 40%. Në vitin 2014, Maqedonia ishte në vendin e tretë, por si rezultat i rendimentit më të lartë në vitin 2015, ajo kaloi në vendin e

parë më prodhimtari të rrushit të tryezës në kuadër të vendeve të CEFTA-s. Kosova në vitin 2015 kishte prodhimtari të rrushit të tryezës më të madhe për rrith 2 mijë tonë krahasuar me vitin 2014, e kjo si rezultat i rendimentit më të lartë.

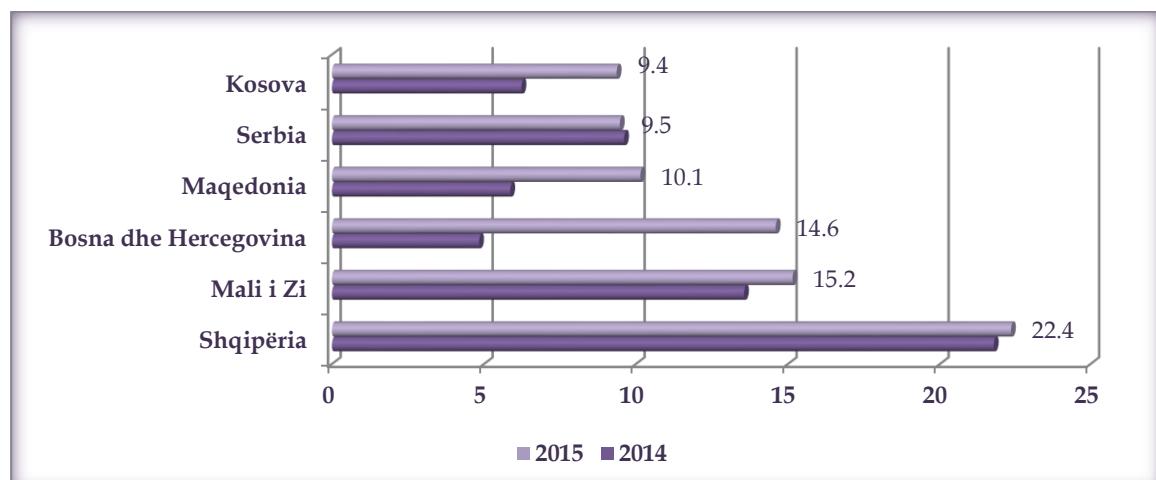
Figura 18: Prodhimtaria e rrushit të tryezës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, në '000 tonë

Burimi: DVV- MBPZHR; EUROSTAT; INSTAT; State Official Statistics of Macedonia; Agricultural and Agriculture Policy Data; Statistical Office of the Republic of Serbia

Rendimenti i rrushit të tryezës në vitin 2015 në vendet e CEFTA-s ishte prej 9.4 deri në 22.4 tonë/ha. Në vitin 2015, krahasuar me vitin 2014, pothuajse të gjitha vendet e CEFTA-s kishin rendimenti më të lartë të rrushit të tryezës.

Figura 19: Rendimenti i rrushit të tryezës në vendet e CEFTA-s 2014-2015, tonë/ha

Burimi: DVV- MBPZHR; EUROSTAT; INSTAT; State Official Statistics of Macedonia; Agricultural and Agriculture Policy Data; Statistical Office of the Republic of Serbia

1.2 Tregtia e rrushit

1.2.1 Eksporti dhe importi i Kosovës me vendet tjera

Në vitin 2016, Kosova eksportoi 112 tonë rrush rrush tryzeze në vlerë prej 34 mijë €. Sasia e eksportuar e rrushit në vitin 2016 ishte për 84 tonë më e lartë, përkatësisht ishte katërfishuar në krahasim me vitin 2015. Vlera për njësi të rrushit të tryezës të importuar në vitin 2016 ishte 0.30 €/kg, e që ishte për 0.20 €/kg më e ulët sesa ajo në vitin 2015.

Figura 20: Eksporti i rrushit të tryezës 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathtas)

Burimi: ASK

Sasia e rrushit të verës që Kosova eksportoi në vitin 2016 ishte 57 tonë më çmim prej 0.20 €/kg. Sasia e rrushit të verës që është eksportuar është rritur për 40 tonë, apo mund të themi se është më e madhe se trefishi i sasisë së eksportuar në vitin 2015.

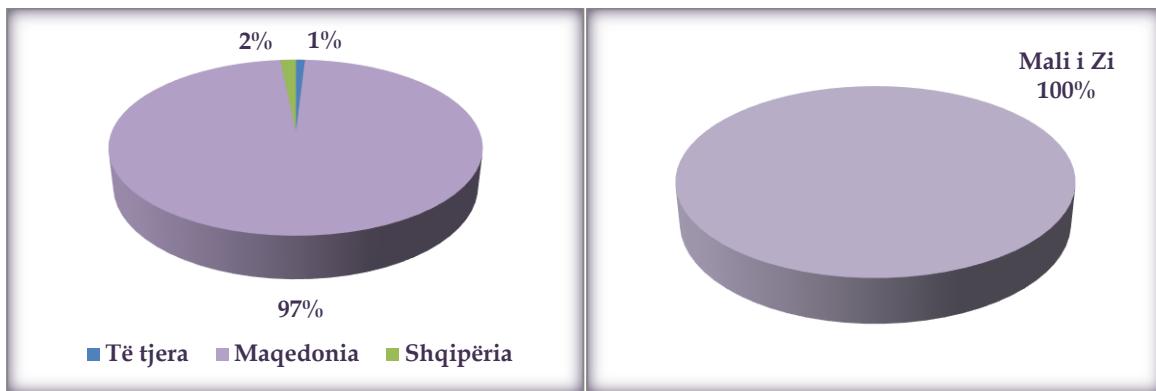
Figura 21: Eksporti i rrushit për verë 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathtas)

Burimi: ASK

Në vitin 2016, nga sasia e rrushit të tryezës prej 112 tonë që është eksportuar, 97% ishte eksportuar në Maqedoni, 2% në Shqipëri dhe 1% në vendet e tjera. Mali i Zi është vendi i vetëm në të cilin në vitin 2016, Kosova ka eksportuar sasinë totale të rrushit të verës prej 57 tonë.

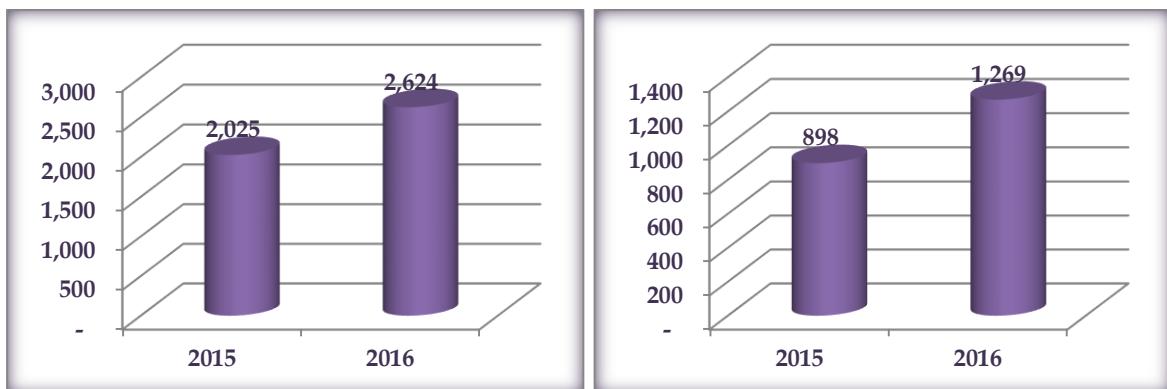
Figura 22: Eksporti i rrushit të tryezës (majtas) dhe rrushit për verë (djathtas) sipas shteteve në vitin 2016

Burimi: ASK

Vlera e importit të rrushit të tryezës në vitin 2016 ishte 1.3 mil. €, ndërsa në sasi u importuan 2,624 tonë apo 30% më shumë sesa në vitin 2015. Vlera e importit për njësi (kg) të rrushit të importuar në vitin 2016 ishte 0.48 €/kg për dallim nga viti 2015 që ishte 0.44 €/kg.

Figura 23: Importi i rrushit të tryezës 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathtas)

Burimi: ASK

Sasia e importit të rrushit të verës në vitin 2016 ishte pothuajse e njëjtë me atë të vitit 2015. Në vitin 2016 u importuan 174 tonë rrush të verës në vlerë prej 78 mijë €. Çmimi i importit për njësi të rrushit të verës së importuar në vitin 2016 ishte 0.45 €/kg, ndërsa në vitin 2015 ishte 0.43 €/kg.

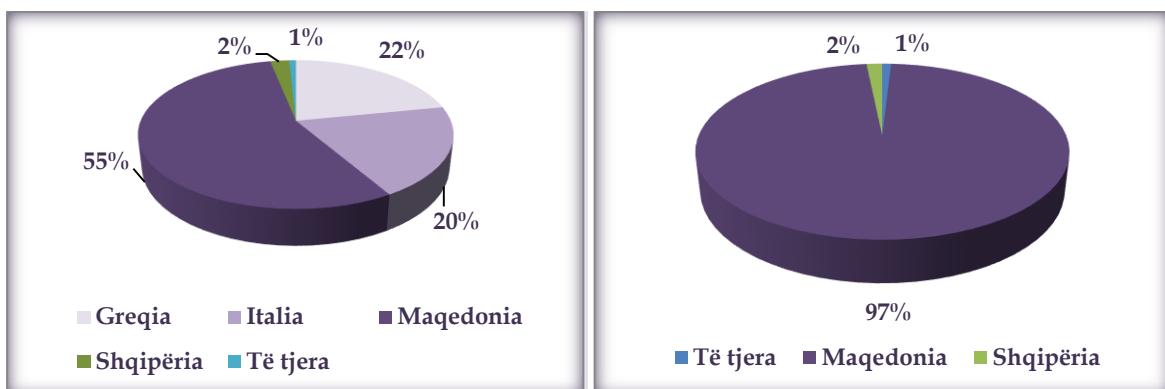
Figura 24: Importi i rrushit për verë 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathtas)

Burimi: ASK

Nga sasia totale e rrushit të tryezës që është importuar, 55% është importuar nga Maqedonia, 22% nga Greqia, 20% nga Italia dhe 3% nga Shqipëria dhe vendet e tjera. Rrushi i verës në vitin 2016 është importuar 97% nga Maqedonia, 2% nga Shqipëria dhe 1% nga vendet e tjera.

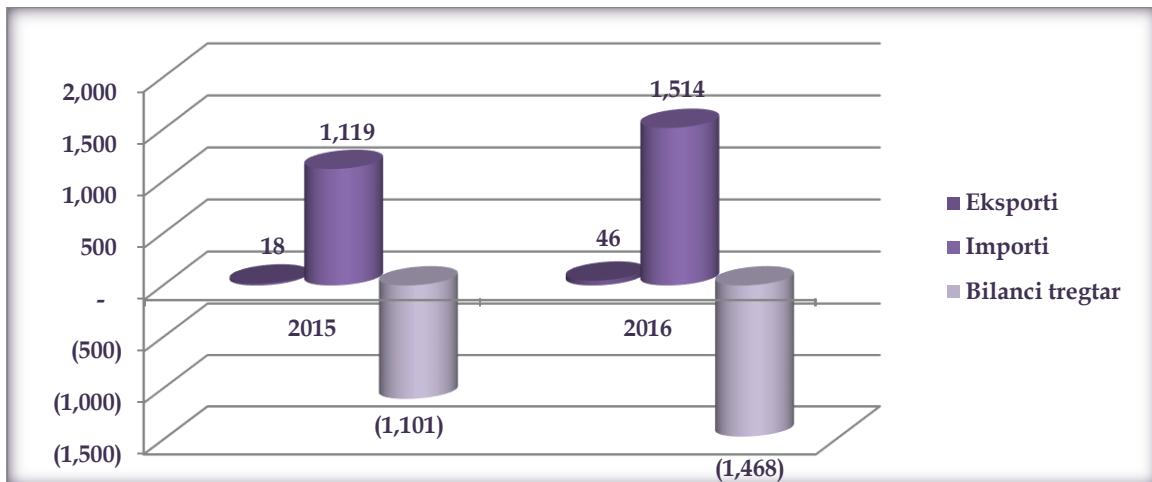
Figura 25: Importi i rrushit të tryezës (majtas) dhe rrushit për verë (djathtas) sipas shteteve në vitin 2016

Burimi: ASK

Eksporti dhe importi i paraqitur në figurën e mëposhtme përfshin të gjitha llojet e rrushit të cilat janë importuar apo eksportuar në vitin 2015 dhe 2016. Këtu janë të përfshira rruhi i tryezës, rruhi i verës dhe lloje të ndryshme të rrushit të thatë. Bilanci tregtar në vitin 2016 rezultoi me vlerë negative prej 1.5 mil. €, e kjo vjen kryesisht si rezultat i importit të rrushit jashtë sezonës. Gjithashtu edhe vlera për njësi të rrushit të eksportuar është pothuajse dyfish me e ulët sesa ajo e rrushit të importuar.

Figura 26: Bilanci tregtar për rrush 2015-2016 në '000 €

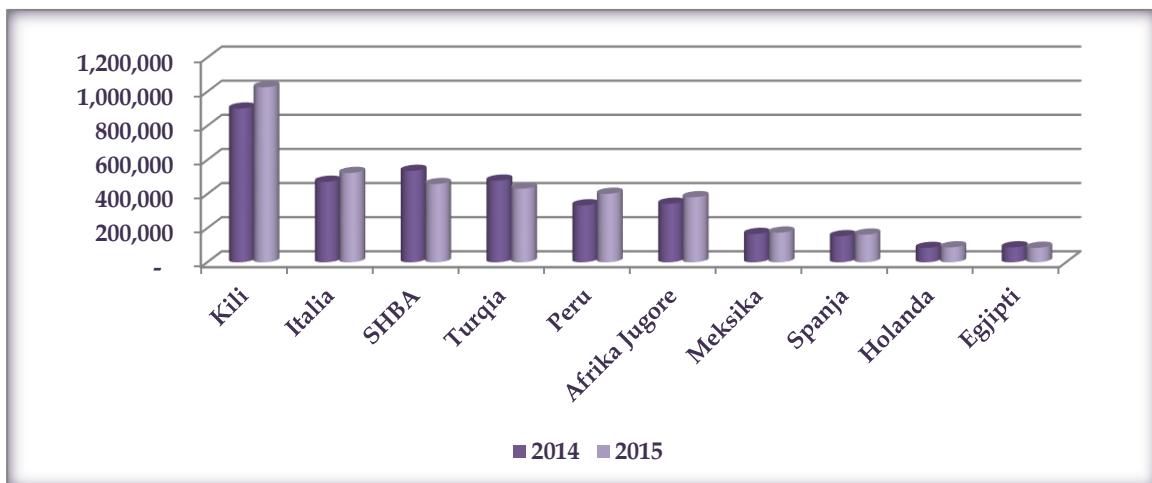

Burimi: ASK

1.2.2 Eksporti dhe importi në vendet e tjera

Në figurën e mëposhtme janë të paraqitura vendet të cilat kanë eksportuar më së shumti rrush në vitet 2014 dhe 2015. Sipas kësaj figure, Kili është vendi që më së shumti ka eksportuar rrush në vitin 2015 dhe 2014 me sasi prej 1 mil tonë dhe 0.9 mil. tonë respektivisht. Vendet tjera të cilat kanë eksportuar më së shumti rrush në vitin 2015 janë Italia dhe SHBA me nga 0.5 mil. tonë, pasuar nga Turqia, Peru dhe Afrika Jugore me nga 0.4 mil. tonë, etj.

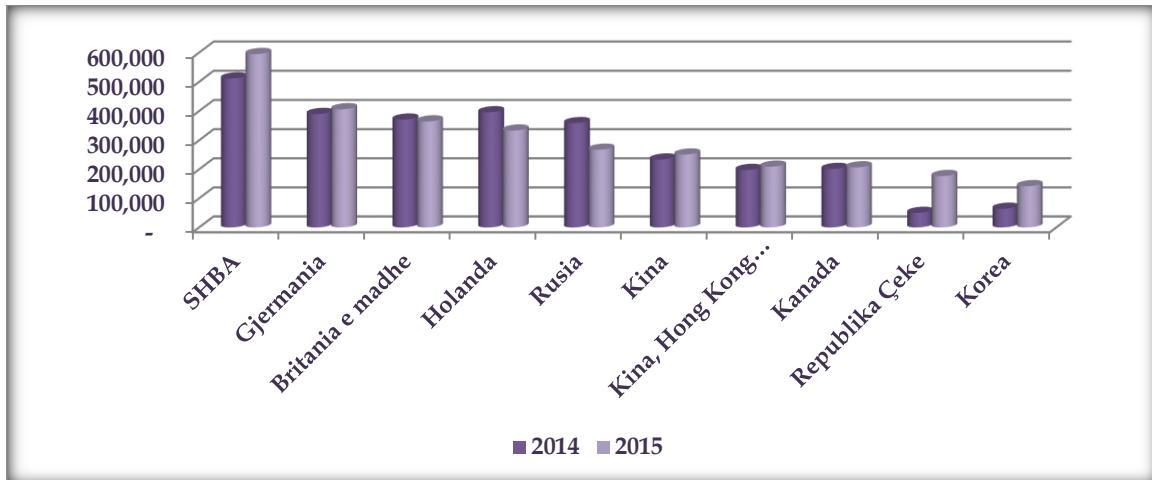
Figura 27: Eksporti i rrushit 2014-2015, (vendet që eksportojnë më së shumti), në tonë

Burimi: Comtrade, United Nations

Sa i përket importit global të rrushit, vendi që ka importuar më së shumti është SHBA-ja me 0.6 mil. tonë, Gjermania dhe Britania e madhe me nga 0.4 mil. tonë, pasuar nga vendet tjera me më pak se 0.4 mil. tonë.

Figura 28: Importi i rrushit 2014-2015, (vendet që importojnë më së shumti), në tonë

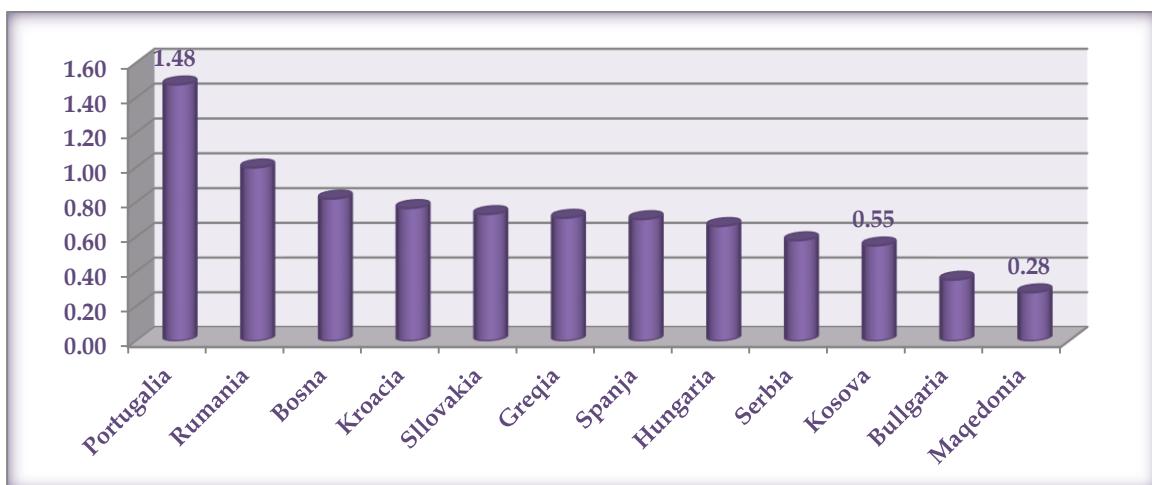

Burimi: Comtrade, United Nations

1.3 Çmimet e rrushit

Çmimet e rrushit të paraqitura në figurën e mëposhtme dallojnë mjaft në mes shteteve. Sipas të dhënavë të Eurostatit për vitin 2015, çmimi më i lartë i rrushit të tryezës është në Portugali (1.48 €), dhe ky çmim është rreth 5 herë më i lartë se çmimi më i ulët (0.28 €) i cili është në Maqedoni. Kosova ka çmim relativisht të ulët në krahasim më vendet tjera. Mesatarja e çmimeve të paraqitura më poshtë është 0.72 € ndërsa në Kosovë ky çmim është 23% më i ulët.

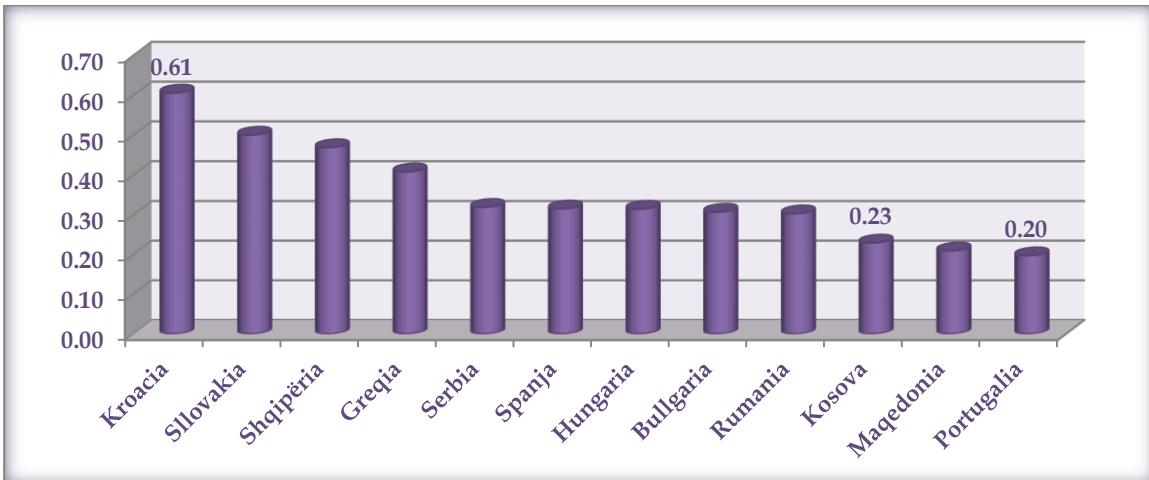
Figura 29: Çmimet e rrushit të tryezës në vitin 2015, €/kg

Burimi: SIT; EUROSTAT; Agricultural and Agriculture Policy Data

Sa i përket çmimit të rrushit të verës, sipas të dhënavë në figurën më poshtë, çmimi më i lartë është në Kroaci (0.61 €) ndërsa më i ulëti në Portugali (0.20 €). Edhe në Kosovë është pothuajse më i ulëti krahasuar me shtetet tjera me çmim prej 0.23 €.

Figura 30: Çmimet e rrushit të verës në vitin 2015, €/kg

Burimi: SIT; EUROSTAT; Agricultural and Agriculture Policy Data;

1.4 Mbështetja e sektorit të rrushit në Kosovë

1.4.1 Pagesat direkte

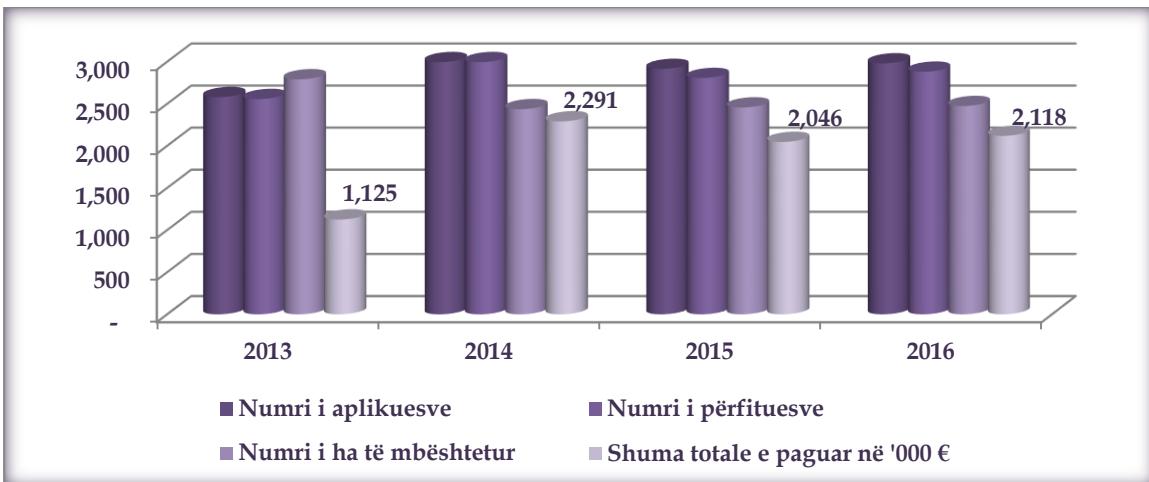
Subvencionimi i vreshtave përmes pagesave direkte ka filluar për herë të parë në vitin 2013, ku janë subvencionuar të gjithë ata fermerë që kultivonin sipërfaqe prej 0.10.100 ha. Subvencionimi ka ndryshuar varësisht madhësisë së sipërfaqes së kultivuar, fermerët me sipërfaqe prej 0.10-100 ha janë subvencionuar me nga 500 €/ha ndërsa ata me sipërfaqe më të madhe se 100 ha janë subvencionuar me nga 200 €/ha. Në vitin 2014 shuma e subvacioneve që fermerët kanë përfituar është rritur nga 500 në 1,000 € për sipërfaqe prej 0.10-100 ha dhe nga 200 € në 300 € për sipërfaqe më të madhe se 100 ha.

Në vitin 2015 subvencionimi vazhdoi me shumë të njëjtë sikurse në vitin 2014 për të pësuar ndryshim në vitin 2016 vetëm për fermerët që aplikonin për sipërfaqe më të madhe se 100 ha e të cilët përfituan nga 400 €/ha, ndryshtë nga dy vitet paraprake kur shuma që përfitonin për sipërfaqe të njëjtë ishte 300 €/ha.

Shuma mesatare e pagesave direkte në periudhën 2013-2016 është 7.6 mil. €. Më e lartë është në vitin 2014 përkatësisht 2.3 mil. €, ndërsa më e ulëta në vitin 2013 që ishte viti i parë i fillimit të mbështetjes përmes pagesave direkte. Numri i ha të mbështetur në vitin 2016 ishte për 0.7% më i madh sesa në vitin 2015, ndërsa shuma e paguar ishte 3.5% më e lartë, përkatësisht 2.1 mil € në vitin 2016. Përqindja e fermerëve të refuzuar në dy vitet e fundit ishte rreth 3.5%.

Në regjionin e Gjakovës është 87% e sipërfaqes së mbështetur dhe 13% në regjionet e tjera. Ndërsa sa i përket komunave, komunat në të cilat janë të kultivuara dhe të mbështetura sipërfaqet më të mëdha me rrush janë Rahoveci, Suhareka dhe Prizreni, përkatësisht 96% e sipërfaqes së përgjithshme të mbështetur përmes pagesave direkte.

Figura 31: Pagesat direkte për vreshta 2013-2015

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

1.4.2 Masat e zhvillimit rural

Në vitin 2016, buxheti për mbështetje në kuadër të masës 101 (Investimet në asetet fizike të ekonomive bujqësore) ishte 14.5 mil. € apo 63% nga buxheti total i ndarë për grante. Për sektorin e rrushit në kuadër të kësaj mase në vitin 2016 ishin të ndara 800,000 €.

Në vitin 2016, u ngriten 44.5 ha sipërfaqe të reja me vreshta dhe shuma totale e mbështetjes publike ishte 577 mijë €. Sipas vlerësimit të bërrë lidhur me fuqinë punëtore të nevojshme për një ha me vreshta, e që është 1 punëtor i rregullt me orar të plotë të punës mund të kujdeset për 2.7 ha me vreshta, rezulton se në vitin 2016 më ngritjen e 44.5 ha me vreshta të reja janë krijuar 16 vende të reja të punës. Në vitin 2015, 55.5 ha ishte sipërfaqja e re e ngritur me vreshta dhe shuma totale e përkrahjes publike në kuadër të kësaj nën mase ishte 350 mijë €.

Objektiva të përgjithshme të kësaj mase ishin:

- rritja e aftësisë konkuruese dhe zvogëlimi i importit;
- krijimi i vendeve të reja të punës dhe shtimi i punësimit në viset rurale;
- përkrahja e bujqve me qëllim të përafrimit me rregullat, standarde, politikat dhe praktikat e BE-së;
- përkrahja e zhvillimit ekonomik dhe shoqëror duke synuar rritje të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse dhe
- adresimi i sfidave të ndryshimit klimatik përmes shfrytëzimit të energjisë së ripërtërishme.

Objektiva të veçanta për sektorin e rrushit ishin:

- rritja e prodhimit të rrushit të tryezës dhe rrushit të verës;
- përmirësimi i cilësisë me qëllim të përbushjes së standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së;

- modernizimi i fermave përmes përdorimit të fidanëve cilësorë dhe mekanizmit modern;
- prodhimi i energjisë së ripërtërishme dhe
- përmirësimi i integrimit të fermerëve me blerësit e produkteve të tyre.

Përveç kritereve të përbashkëta të pranueshmërisë në kuadër të kësaj mase, kriteret e veçanta të pranueshmërisë për sektorin e rrushit ishin si në vijim:

- aplikuesi duhej të kishte tokë në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet dhe të regjistruar në Regjistrin e Fermës dhe atë së paku 0.3 ha për rrush tryze dhe 0.6 ha për rrush të verës, sipërfaqja minimale e ngastrës duhej të ishte 0.1 ha për rrush tryze dhe 0.3 ha për rrush të verës;
- për investime në mekanizim dhe pajisje për kultivim dhe vjelje si dhe depo për trajtim pas vjeljes aplikuesit duhej të dëshmonin se kishin së paku 3 ha me vreshta në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet dhe të regjistruar në Regjistrin e Vreshtave dhe Regjistrin e Fermës;
- gjatë investimeve në ngritje të vreshtave të reja duhej të përdoreshin vetëm fidanë të importuar nga vendet e BE-së dhe kjo duhej të dëshmohej me certifikatë fito-sanitare, me certifikatë mbi prejardhjen e origjinës dhe me lejen e importit të ndërmarrjes importuese;
- përveç fidanëve të importuar nga vendet e BE-së përfituesit mundeshin të përdornin edhe fidanë të varieteteve autoktone të rajonit si: Vranac, Kallmet, Prokupë, Smederevkë dhe këtë duhej ta dëshmonin me certifikatë fito-sanitare, me certifikatë mbi prejardhjen e origjinës dhe me lejen e importit të ndërmarrjes importuese;

Në kuadër të investimeve të pranueshme për sektorin e rrushit ishin të përfshira:

- investimet në ngritje/modernizim të plantacioneve me vreshta (konvertim/zëvendësim) për rrush të tryezës dhe rrush të verës, me madhësi minimale prej 0.3 ha për rrush tryze dhe 0.6 ha për rrush të verës;
- investimet për vendosje të sistemeve të ujitjes sipas praktikave efikase të ujitjes;
- investimet për vendosje të plasmasit për rrush të tryezës;
- investime për prodhimin e energjisë eficente në fermë nga burime të ripërtërishme;
- investimet në vendosjen e rrjetave për mbrojtje nga breshëri;
- investimet në sistemet mbajtëse të hardhive dhe rrrethojave;
- investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për vreshta, makineri për mbrojtje të bimëve, për plehërim, për vjelje dhe trajtim pas vjeljes;
- investime për ndërtim të objekteve për veprime pas vjeljes vetëm për fermerët që kishin mbi 3 ha sipërfaqe me vreshta.

Të pranueshme ishin edhe shpenzimet për përgatitje të planit të biznesit apo projekt propozimit por që nuk mund të kalonin 3% të vlerës të shpenzimeve të pranueshme si dhe

në rast kur parashihej ndërtimi i objekteve shpenzimet për arkitekt dhe inxhinier, leje dhe licence ishin të pranueshme deri në 7% të vlerës të shpenzimeve të pranueshme.

Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për sektorin e rrushit në kuadër të kësaj mase ishte 5,000 € ndërsa vlera maksimale 100,000 €. Shkalla e përkrahjes publike ishte 60% e vlerës së shpenzimeve të pranueshme të investimit dhe përkrahje shtesë prej 5% jepej për investime në zona malore dhe 5% për fermerët e rinj (40 vjeç ose më të rinj).

2 Verërat

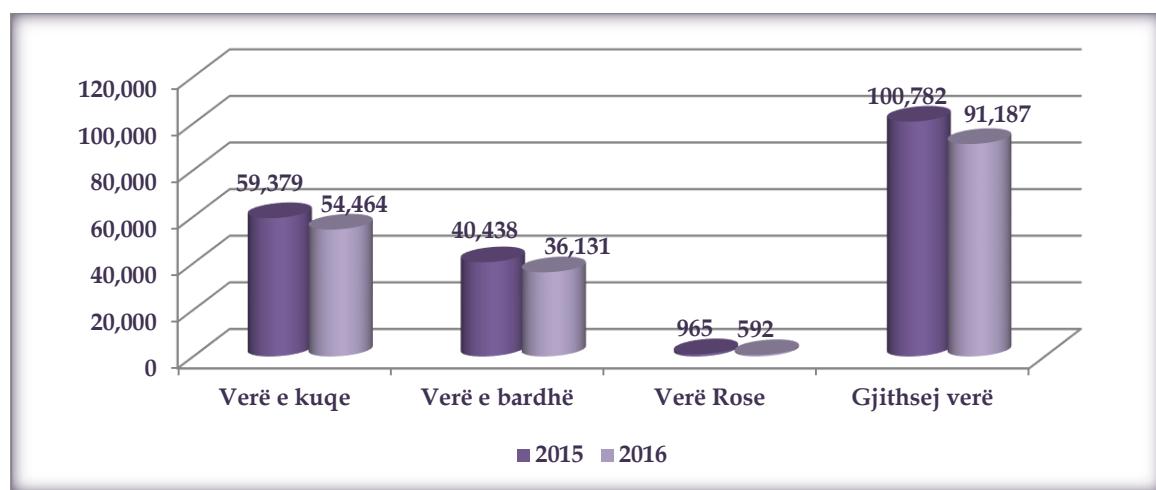
2.1 Prodhimi i verës

2.1.1 Prodhimi i verës në Kosovë

Në Kosovë, momentalisht janë 25 kompani të licencuara të verës dhe produhimeve tjera nga rrushi dhe vera. Tre kompanitë më të mëdha përfaqësojnë rreth 90% të gjithsej verës së prodhuar në Kosovë, ndërsa vararitë tjera u takojnë produhuesve me të vegjël e disa prej tyre kanë potencial të mirë për eksport. Po ashtu, ekzistojnë edhe produhuesit shtëpiakë të verës dhe pijeve të forta alkoolike, të cilët në mungesë të mundësive materiale për pajisje, infrastrukturë dhe kushte higjenike-sanitare nuk janë të licencuar nga MBPZHR. Në mënyrë që të përmirësohet zbatimi i praktikave sa më të mira teknologjike dhe të përmirësohet cilësia, ekziston nevoja për mbështetje të vazhdueshme për nënsektorin e verës.

Prodhimi i verës në Kosovë ka shënuar rënje në vitin 2016 krahasuar me vitin 2015 për 9.5 %. Vera e kuqe është karakterizuar më prodhim më të lartë se vera e bardhë. Në vitin 2016, verë e kuqe është prodhuar 8% më pak se vitin paraprak, ndërsa verë e bardhë 11% më pak për të njëjtën periudhë. Verë rozë prodhohet në sasi shumë të vogël ku në vitin 2016 janë prodhuar 592 hl. Totali i verës së prodhuar në vitin 2016 ishte 91,187 hl.

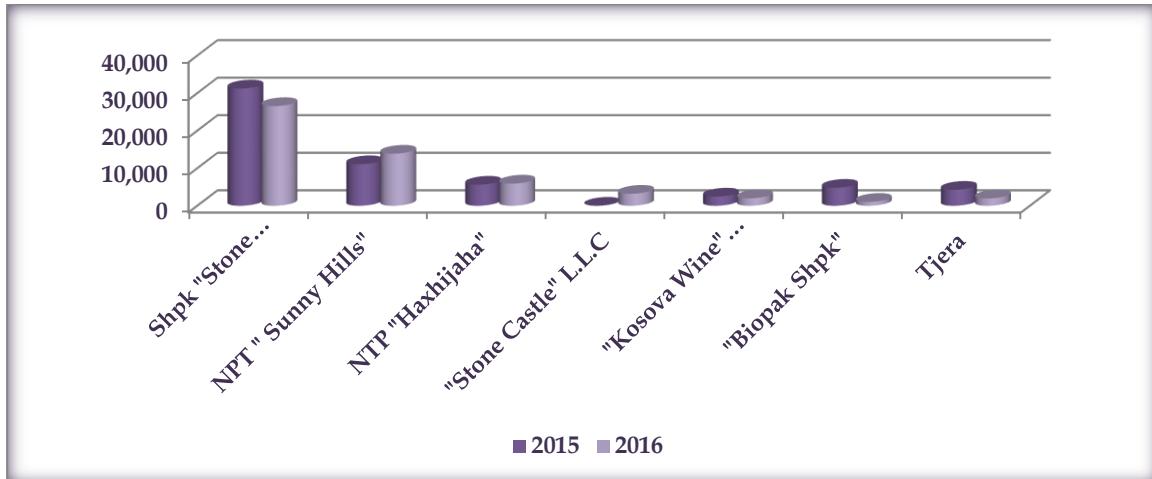
Figura 32: Prodhimi i verës 2015-2016, në hl

Burimi: DVV- MBPZHR

Kompanitë të cilat prijnë me prodhimin e verës së kuqe në vitin 2015 dhe 2016 janë Shpk "Stone Castle Vineyards & Winery", "Sunny Hills", dhe "Haxhijaha", pasuar nga kompanitë tjera.

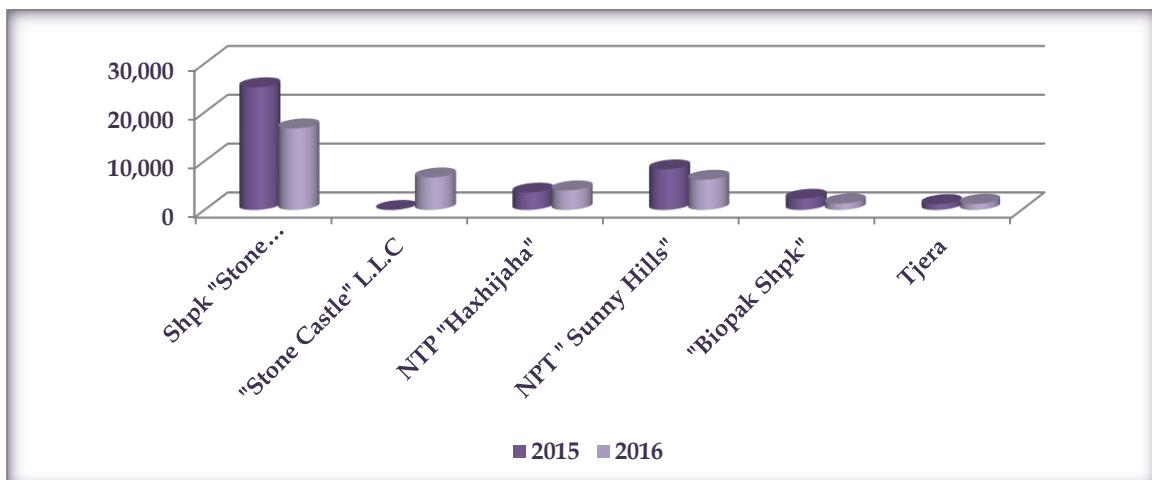
Figura 33: Prodhimi i verës së kuqe 2015-2016, në hl

Burimi: DVV- MBPZHR

Sa i përket verës së bardhë, sërisht kompania Shpk "Stone Castle Vineyards&Winery" karakterizohet me më së shumti prodhim në Kosovë (16,705 hl), pasuar nga kompania tjeter "Stone Castle" (6,654 hl), "Sunny Hills" (6,194 hl), "Haxhijaha" (4,008 hl), "Biopak Shpk" (1,317 hl), dhe kompani tjera.

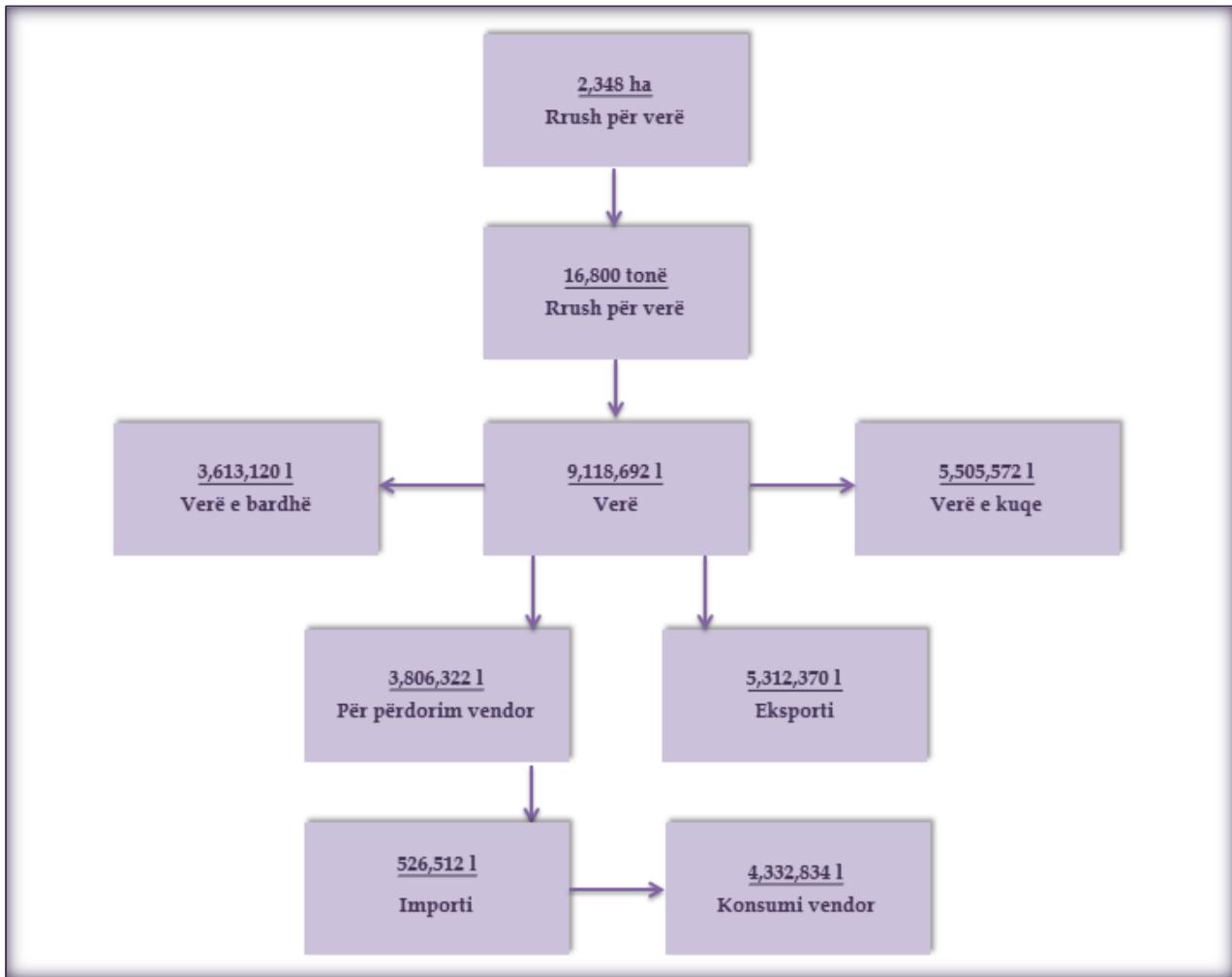
Figura 34: Prodhimi i verës së bardhë 2015-2016, në hl

Burimi: DVV- MBPZHR

Në diagramin e mëposhtëm, janë të paraqitura disa të dhëna statistikore për verëra. Nga totali i litrave të prodhuara të verës, 3.8 mil. litra janë të destinuara për përdorim vendor, ndërsa konsumi vendor rezulton të jetë rreth 4.3 mil. litra apo 2.4 litra për kokë banori.

Figura 35: Të dhëna për verë në vitin 2016

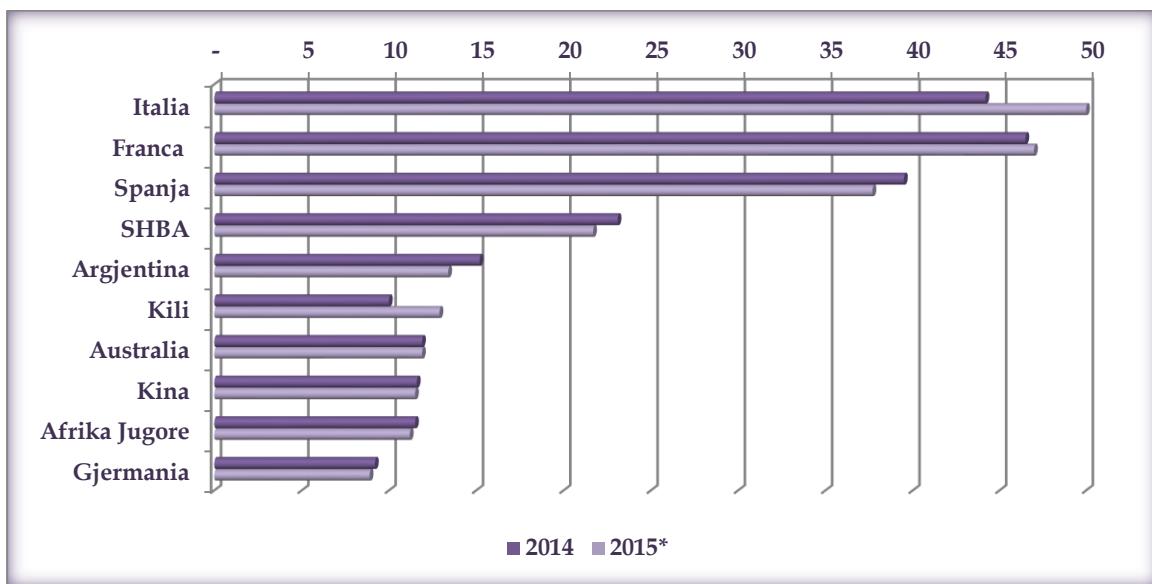

Burimi: DVV – MBPZHR; ASK

2.1.2 Prodhimi i verës në tregun botëror

Në tregun botëror, vendi me prodhim më të madh të verës është Italia me 50 mil. hl dhe Franca me 47 mil. hl. Pas këtyre dy shteteve radhitet Spanja me 38 mil. hl, SHBA me 22 mil. hl, Argjentina dhe Kili me nga 13 mil. hl, si dhe shtetet tjera të paraqitura në figurë. Për dallim nga viti 2015, në vitin 2014, Italia radhitej e dyta pas Francës për nga prodhimi i verës.

Figura 36: Prodhimi i verës 2014-2015, (vendet me prodhimin më të madh të verës në botë), në mil. hl

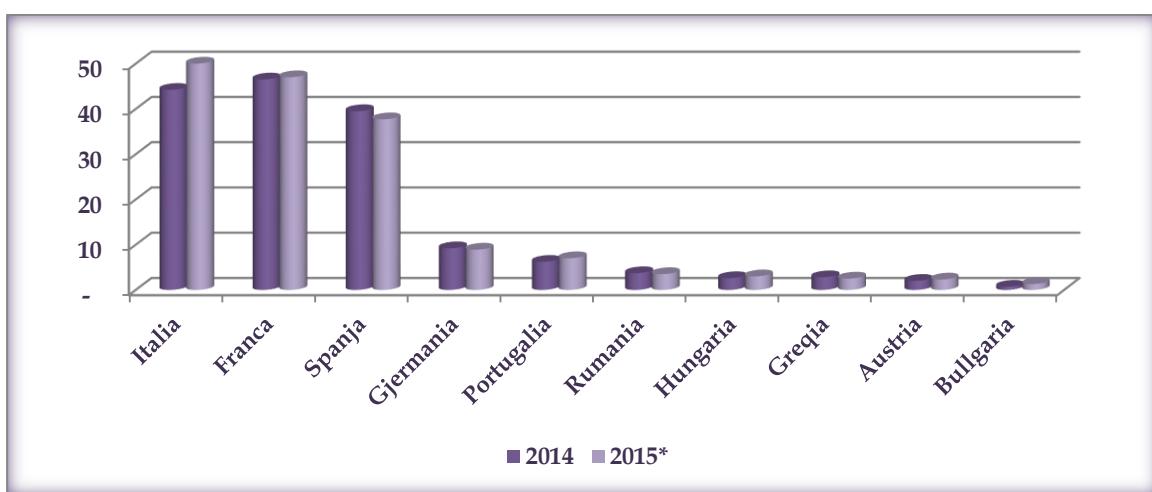

Burimi: OIV; *Të dhënat janë provizionale

2.1.3 Prodhimi i verës në vendet e BE-së

Sa i përket prodhimit të verës në vendet e BE-së, sërisht Italia, Franca dhe Spanja prijnë me prodhim më të lartë, ndërsa shtetet si Gjermania, Portugalia dhe shtetet tjera në figurë karakterizohen me prodhim më të ulët për vitet 2014 dhe 2015.

Figura 37: Prodhimi i verës 2014-2015, (vendet me prodhimin më të madh të verës në BE), në mil. hl

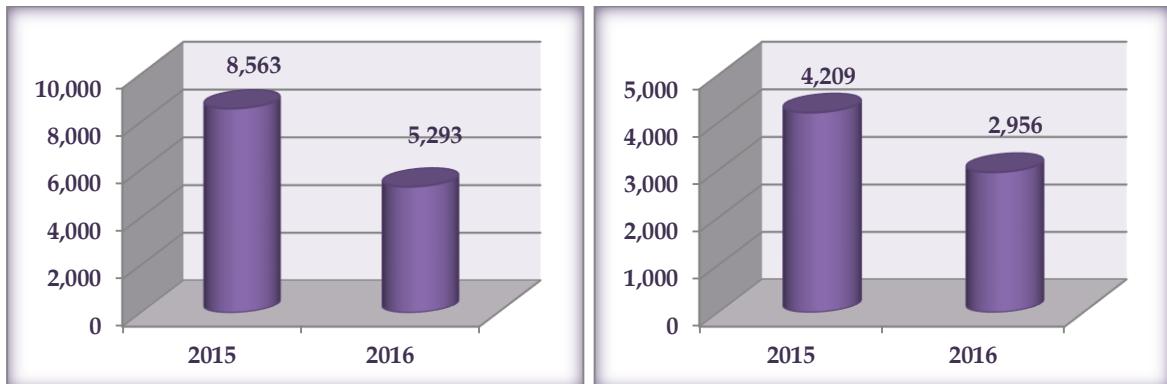
Burimi: OIV; *Të dhënat janë provizionale

2.2 Tregtia e verës

2.2.1 Eksporti dhe importi i Kosovës me vendet e tjera

Në vitin 2015, Kosova ka eksportuar një sasi mjaft të lartë të verës prej 8,563 tonë. Kjo sasi në vitin 2016 është zvogëluar për 38%. Njëra ndër arsyet janë kushtet klimatike të cilat po ashtu ndikuan në rënien të prodhimitarisë së rrushit.

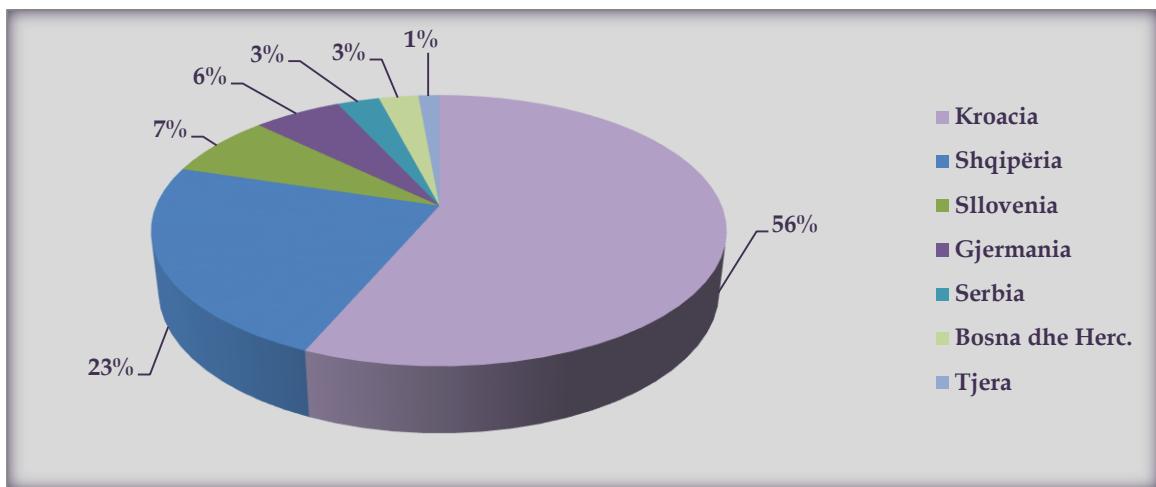
Figura 38: Eksporti i verërave 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathas)

Burimi: ASK

Në vitin 2016, Kosova më së shumti ka eksportuar verë në Kroaci (56%) dhe Shqipëri (23%). Vendet tjera ku ka pasur më pak eksport janë Sllovenia, Gjermania, Serbia, Bosna dhe Hercegovina dhe të tjera.

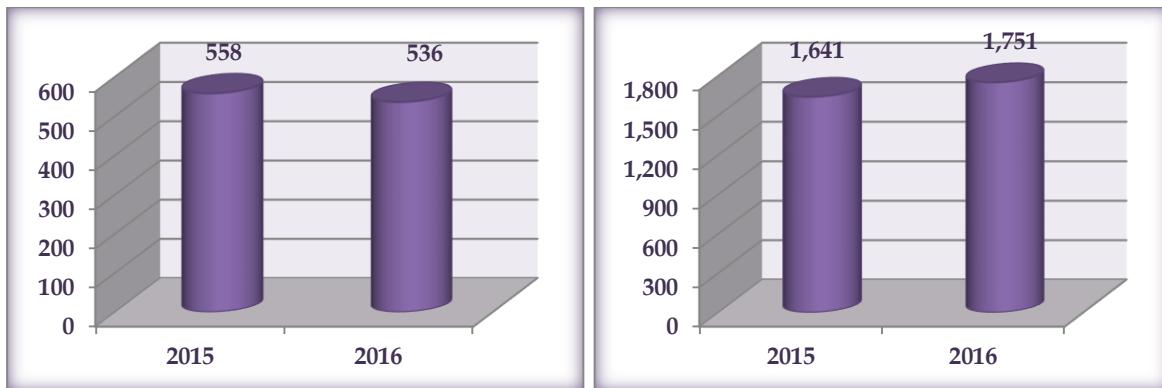
Figura 39: Eksporti i verërave sipas shteteve në vitin 2016

Burimi: ASK

Krahasuar me eksportin e verës, importi është shumë më i ulët. Në vitin 2015 dhe 2016 janë importuar 558 dhe 536 tonë respektivisht. Në vitin 2016, sasia e importuar e verës ka shënuar rënien krahasuar me vitin paraprak për 4%.

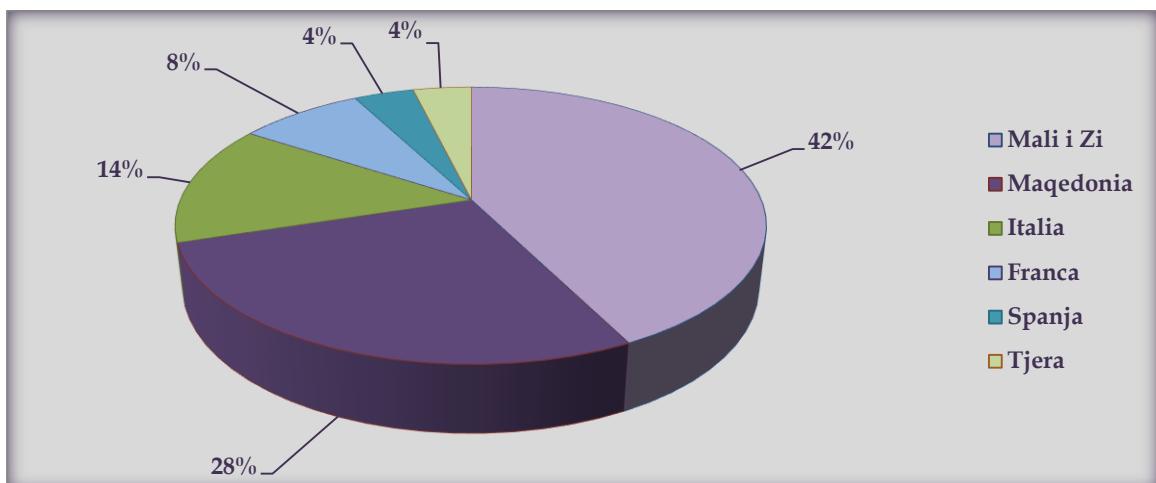
Figura 40: Importi i verërave 2015-2016, në tonë (majtas) dhe në '000 € (djathtas)

Burimi: ASK

Sa i përket importit, Kosova më së shumti ka importuar verë nga Mali i Zi (42%) pasuar nga Maqedonia (28%), Italia (14 %), Franca (8%), Spanja (4%) dhe vende tjera në total prej 4%.

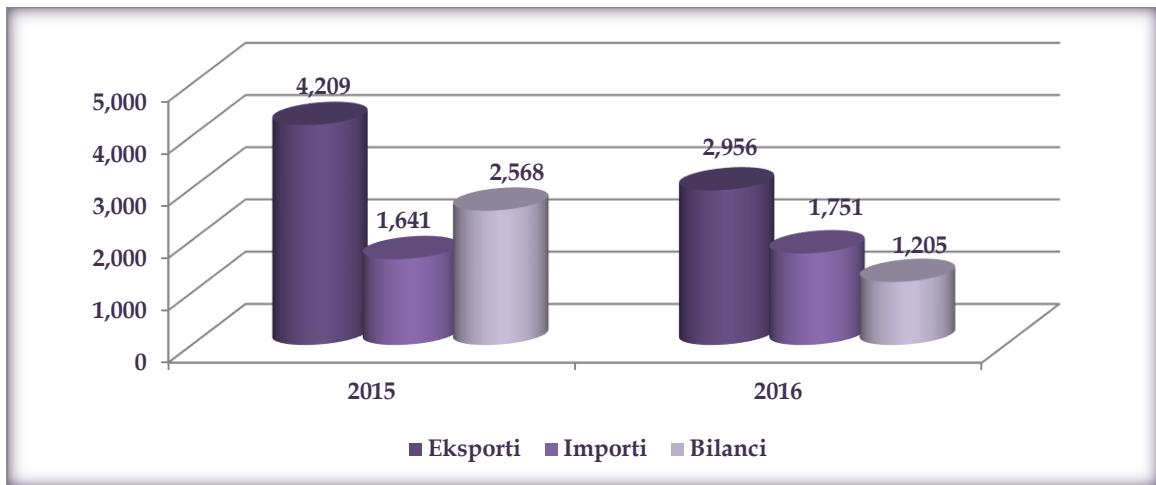
Figura 41: Importi i verërave sipas shteteve në vitin 2016

Burimi: ASK

Pasi që Kosova qëndron mjaft mirë me eksport të verës, bilanci tregtar për 2015 dhe 2016 ishte pozitiv. Viti 2015 kishte bilanc më të lartë në vlerë prej 2,568 € ndërsa në vitin 2016 bilanci tregtar ishte 53% më i ulët. Sa i përket shkallës së vetëmjaftueshmërisë, Kosova i mbulon nevojat vendore për konsum si dhe arrin të eksportojë pothuajse sasinë e njëjtë e cila konsumohet në vend.

Figura 42: Bilanci tregtar për verë 2015-2016 në '000 €

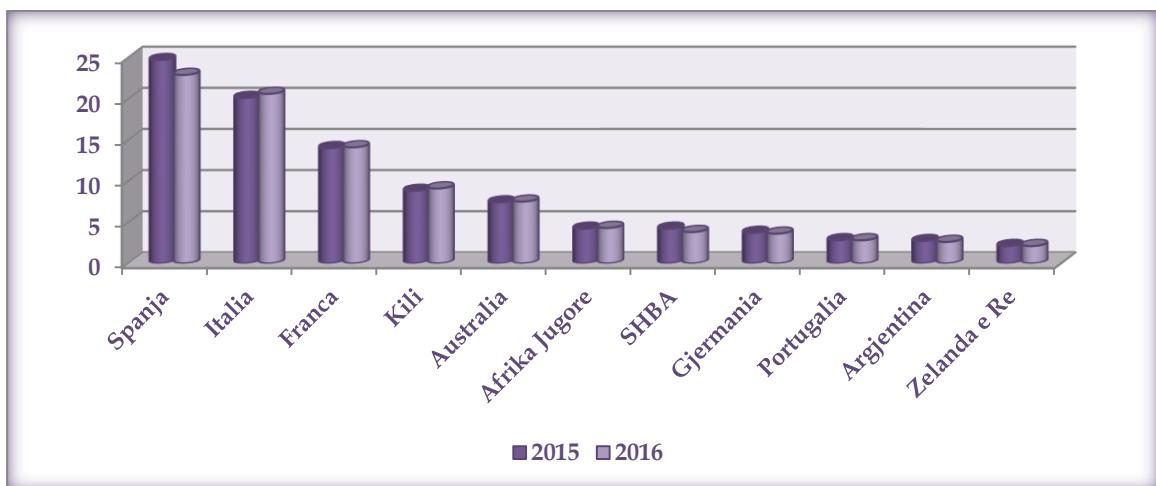

Burimi: ASK

2.2.2 Eksporti dhe importi në vendet e tjera

Në figurën e mëposhtme janë paraqitur statistika lidhur me eksportin botëror të verës përvitet 2015 dhe 2016. Vendet që kanë eksportuar më së shumti verë janë Spanja me 22.9 mil. hl, Italia me 20.6 mil. hl, Franca me 14.1 mil. hl, pasuar nga vendet tjera të paraqitura në figurë.

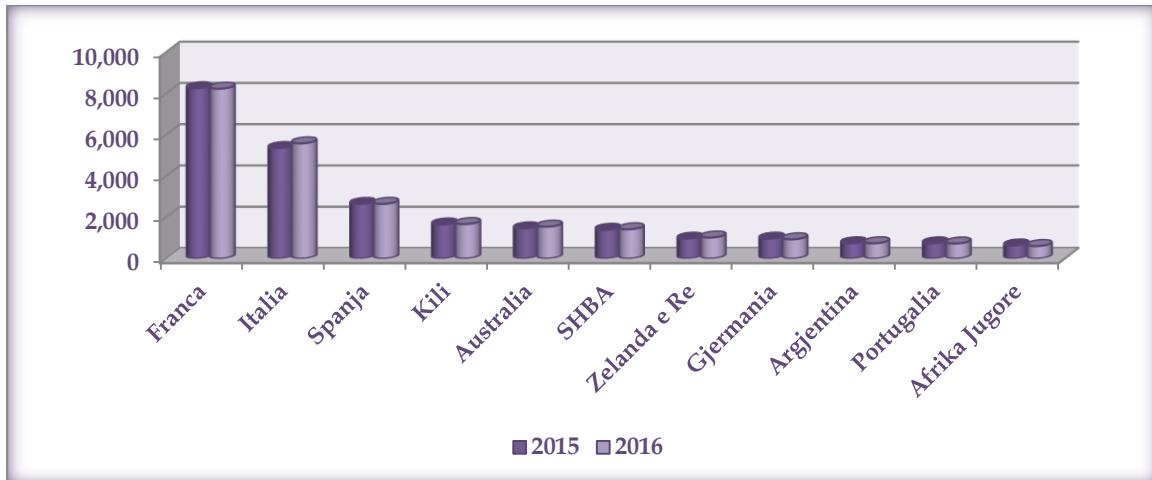
Figura 43: Eksporti i verërave 2015-2016, (vendet që eksportojnë më së shumti), në mil. hl

Burimi: OIV 2017

Nëse analizojmë eksportin botërorë të verës sipas vlerës, vendi që prin me vlerën më të lartë është Franca me 8.2 mld. €, pasuar nga Italia me 5.6 mld. €, Spanja me 2.6 mld. €, dhe vendet tjera me vlerë më të ulët.

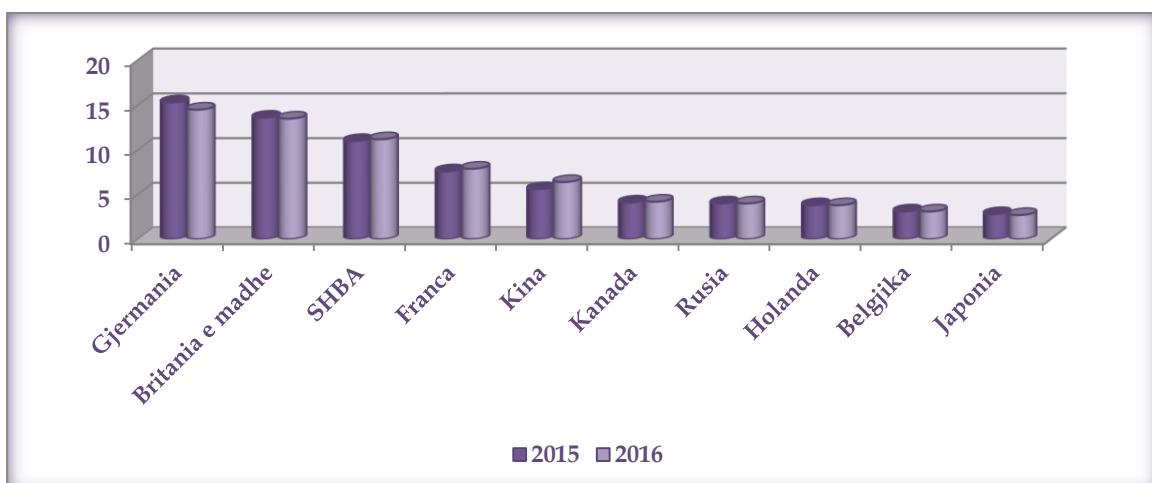
Figura 44: Eksporti i verërave 2015-2016, (vendet që eksportojnë më së shumti), në mil. €

Burimi: OIV 2017

Kur është fjala për importin e verës, për vitet 2015 dhe 2016 vendet që kanë importuar më së shumti verë janë Gjermania me 14.5 mil. hl, Britania e Madhe me 13.5 mil. hl, SHBA me 11.2 mil. hl, Franca me 7.9 mil. hl pasuar nga vendet tjera.

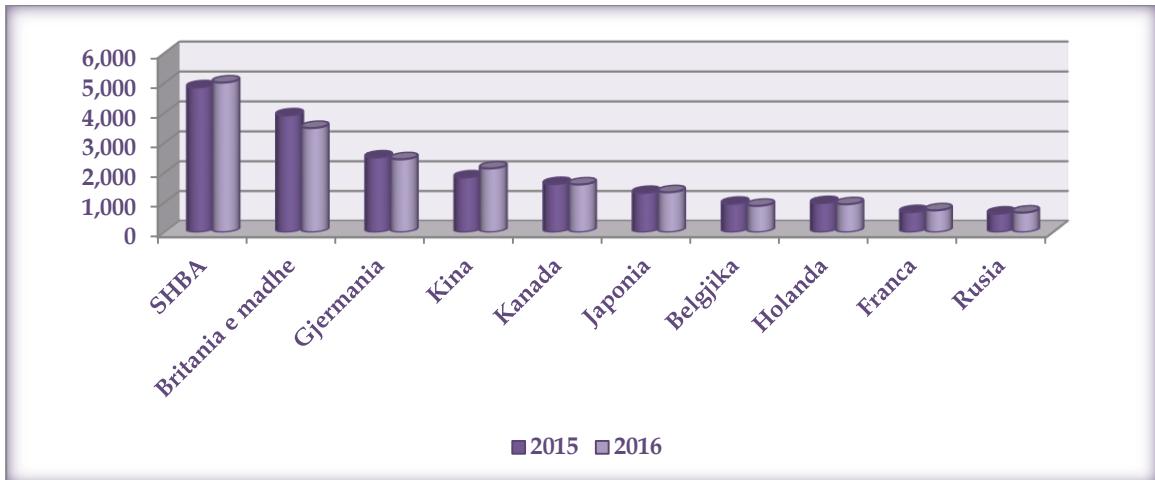
Figura 45: Importi i verërave 2015-2016, (vendet që importojnë më së shumti), në mil. hl

Burimi: OIV 2017

Sa i përket importit të verës sipas vlerës, për vitet 2015 dhe 2016, SHBA e zënë vendin e parë me 5 mld. €, pasuar nga Britania e Madhe me 3.5 mld. €, Gjermania 2.5 mld. €, Kina me 2.1 mld. €, dhe vendet e tjera të paraqitura në figurën e mëposhtme.

Figura 46: Importi i verërave 2015-2016, (vendet që importojnë më së shumti), në mil. €

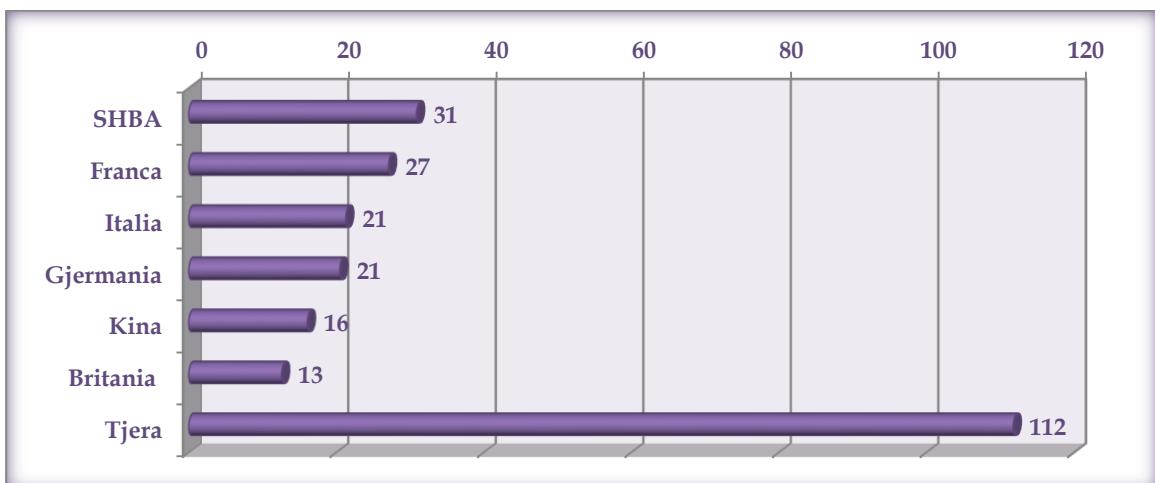

Burimi: OIV 2017

2.3 Konsumi i verërave

Në figurën e mëposhtme janë të paraqitura të dhëna të OIV për konsumin botëror të verës për vitin 2015. Sipas këtyre të dhënavë, vendi me konsum më të lartë të verës është SHBA me 31 mil. hl, Franca me 27 mil. hl, Italia dhe Gjermania me nga 21 mil. hl, Kina me 16 mil. hl, Britania e Madhe me 13 mil. hl dhe vende tjera në total prej 112 mil. hl.

Figura 47: Konsumi i verërave në vitin 2015 (vendet me konsumin më të madh), në mil. hl

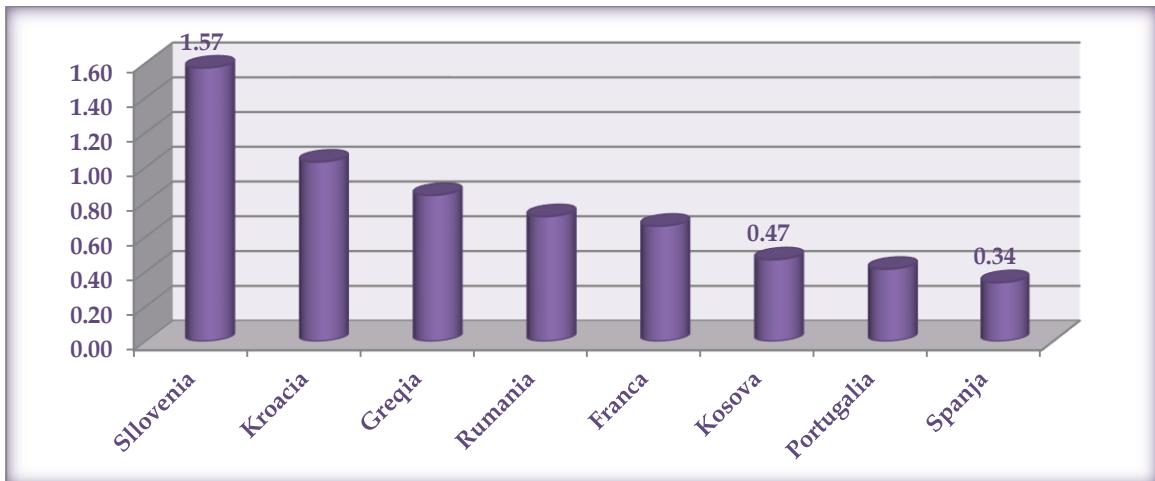

Burimi: OIV 2017

2.4 Çmimet e verërave

Në figurën e mëposhtme e cila paraqet çmimet për verën e tryezës në disa vende të BE-së, mund të vërejmë se ato variojnë mjaft në mes shteteve ku Spanja ka çmimin më të ulët prej 0.34 €/l ndërsa Sllovenia më të lartin prej 1.57 €/l. Kosova renditet në mes shteteve më çmim më të ulët prej 0.47 €/l.

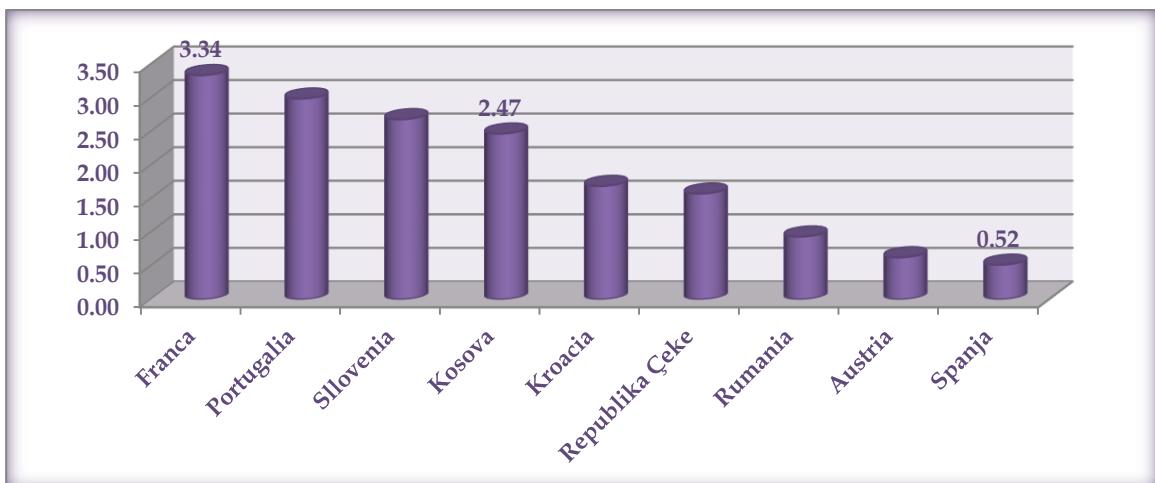
Figura 48: Çmimet e verës së tryezës në vitin 2015 , €/l

Burimi: DVV; EUROSTAT

Sa i përket çmimeve të verës cilësore, ekzistojnë edhe më shumë dallime në mes shteteve. Spanja sërisht ka çmimin më të ulët prej 0.52 €/l, kurse Franca ka një çmim shumë më të lartë prej 3.34 €/l. Edhe Kosova në këtë rast mban çmim më të lartë për verën cilësore ku çmimi për një litër është rrëth 2.50 €.

Figura 49: Çmimet e verës cilësore në vitin 2015 , €/l

Burimi: DVV; EUROSTAT

2.5 Mbështetja e sektorit të verërave në Kosovë

Në vitin 2016, buxheti për mbështetje në kuadër të masës 103 (Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore) ishte 5 mil. € apo 21.7% nga buxheti total i ndarë për grante. Për sektorin e prodhimit të verës në kuadër të kësaj mase në vitin 2016 ishin të ndara 800,000 €.

Shuma totale e mbështetjes publike për sektorin e prodhimit të verës në vitin 2016 është 373 mijë €, ndërsa në vitin 2015 ishte 387 mijë €.

Objektiva të përgjithshme të kësaj mase ishin:

- rritja e aftësisë konkurruese dhe zvogëlimi i importit;
- përkrahja e bujqve me qëllim të përafrimit me rregullat, standardet, politikat dhe praktikat e BE-së dhe përmirësimet në mbrojtjen e mjedisit, sigurinë ushqimore dhe cilësinë e produkteve, mirëqenien e kafshën dhe gjurmueshmërinë e zinxhirit të ushqimit dhe menaxhimin e mbeturinave;
- përkrahja e zhvillimit ekonomik dhe shoqëror duke synuar rritje të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse dhe
- adresimi i sfidave të ndryshimit klimatik përmes shfrytëzimit të energjisë së ripërtërishme.

Objektiva të veçanta për sektorin e prodhimit të verës ishin:

- Implementimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së (higjiena, siguria ushqimore, cilësia, etj.)
- Përmirësimi i teknologjisë së përpunimit si dhe modernizimi i objekteve të tjera përcjellëse duke futur pajisje dhe teknologji të reja;
- Diversifikimi i prodhimit;
- Përmirësimi i marketingut dhe
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve.

Në kuadër të nën masës për prodhimin e verës u përkrahen ndërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme, që ishin të regjistruara në Regjistrin e Agjencionit të Regjistrimit të Bizneseve të Kosovës, më Regjistrin e Prodhuvesve të Verës në Kosovë si dhe në Regjistrin e Fermës.

Përveç kriterieve të përbashkëta të pranueshmërisë janë edhe kriteret e veçanta për sektorin e prodhimit të verës si: të drejtë aplikimi kanë prodhuesit e verës që së paku 50% të lëndës së parë e sigurojnë nga prodhuesit e tjerë jo prodhim vetanak) më përjashtim të atyre që kanë mbi 50 ha me vreshta, aplikuesit duhet të dëshmojnë se e kanë deklaruar prodhimin vjetor të verës dhe të stoqeve të ngelura.

Investime e pranueshme për sektorin e prodhimit të verës ishin:

- Ndërtimi/ renovimi/ zgjerimi i objekteve për prodhimin dhe përpunimin e verës;
- Investimet në pajisje për përpunimin e verës;

- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjenës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve;
- Investimet në pajisje për paketim, etiketim, përfshirë linjat e mbushjes, mbështjellësit dhe pajisje të tjera të specializuara;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Investimet për pajisje për kontroll të cilësisë, përfshirë laboratorët përkatës dhe
- Pajisje të IT-së, Harduer dhe Softuer për monitorim, kontroll dhe menaxhim.

Të pranueshme ishin edhe shpenzimet e marketingut si: përgatitja dhe shtypja e katalogëve, fletëpalosjeve, broshurave, posterëve etj. për promovim të produkteve por jo edhe për shpërndarje të tyre. Të pranueshme ishin edhe shpenzimet lidhur me realizimin i audio dhe video-spoteve promovuese por jo edhe shpërndarja e tyre mediale.

Të pranueshme deri në 7% të shpenzimeve të pranueshme por jo më shume se 15,000 € ishin edhe shpenzimet për arkitekt, inxhinier, për studime paraprake dhe nxjerrje të dokumenteve dhe lejeve relevante si dhe deri në 3% por jo më shumë se 5,000 € shpenzimet për përgatitje të planit të biznesit.

Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për sektorin e rrushit në kuadër të kësaj mase ishte 30,000 € ndërsa vlera maksimale 400,000 €. Shkalla e përkrahjes publike ishte 50% e vlerës së shpenzimeve të pranueshme të investimit dhe përkrahje shtesë prej 10% jepej për investime në trajtimin e mbetjeve.

Në vitin 2016, buxheti për mbështetje në kuadër të masës 302 (Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve) ishte 1.5 mil. € apo 6.5% nga buxheti total i ndarë për grante. Në kuadër të kësaj mase vera përkrahet në nën masën 302.3 (Përpunimi dhe promovimi i prodhimeve bujqësore të kultivuara).

Objektiva të përgjithshme të kësaj mase janë:

- Krijimi i vendeve të reja të punës dhe ruajtja e atyre ekzistuese nëpërmjet diversifikimit;
- Krijimi i kushteve të përshtatshme për parandalimin e shpërnguljen e popullatës nga zonat rurale dhe zonat malore dhe
- Zhvillimi i qëndrueshëm i zonave rurale.

Objektiva të veçanta të kësaj mase janë:

- Rritja e të ardhurave të popullatës;
- Zhvillimi i ndërmarrjeve të vogla, duke u bazuar në burime lokale;
- Ruajtja dhe zhvillimi i aktiviteteve artizanale tradicionale;
- Zhvillimi dhe promovimi i turizmit rural.

Përfitues në kuadër të kësaj mase janë fermerët dhe ndërmarrjet e tjera bujqësore të regjistruara në Regjistrin e Fermës (mirëpo vetëm ndërmarrjet mikro dhe ato të vogla).

Përveç kritereve të përbashkëta të pranueshmërisë aplikuesit në kuadër të nën masës 302.3 në rast të prodhimit të verës dhe rakisë duhet që të kenë më pak se 3 ha me vreshta.

Përveç investimeve të pranueshme në kuadër të secilës nën masë, të pranueshme janë edhe shpenzime për përgatitje të planit të biznesit apo projekt propozimit mirëpo nuk mund të tejkalojnë 3% të vlerës së shpenzimeve të pranueshme si dhe shpenzimet për promovim por që nuk mund të tejkalojnë 10% të vlerës së shpenzimeve të pranueshme.

Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme në kuadër të kësaj mase ishte 5,000 € ndërsa vlera maksimale 30,000 €. Shkalla e përkrahjes publike ishte 65% e vlerës së shpenzimeve të pranueshme të investimit dhe përkrahje shtesë prej 5% jepej për investime në zonat malore.

Konkluzione dhe rekomandime

Vreshtaria në Kosovë është një nga sektorët me potencial për zhvillimit socio-ekonomik të vendit. Zhvillimi i këtij sektori mundëson shfrytëzim racional të tokës, rritje të punësimit si dhe ruajtje të kulturës dhe traditës së kultivimit të hardhisë së rrushit. Ndër problemet me të cilat përballet zhvillimi i këtij sektori janë: fragmentimi i parcelave të vreshtave, mungesa e sipërfaqeve me kultivarë cilësor, materialit fidanor nga prodhimi vetanak, varieteteve autoktone, sistemeve të mirëfillta të ujites, kontrollit të inuteve bujqësore si dhe mungesa e promovimit, marketingut të verës.

Duke marr parasysh potencialin e zhvillimit të këtij sektori është e nevojshme që të vazhdoj mbështetja në ngritjen e sipërfaqeve të reja më rrush të tryezës dhe rrush të verës. Rritja e sipërfaqeve do të rriste prodhimtarinë e kjo do të ndikonte në plotësim të nevojave për konsum dhe do ulte sasinë e rrushit të importuar, sidomos për rrush tryze ku kemi një shkallë të vetëmjaftueshmërisë më të ulët dhe do të shtonte potencialin prodhues për verëra me cilësi të lartë. Mbështetja duhet të fokusohet edhe në prodhim të materialit fidanor, ku ngritja e sipërfaqeve të reja gradualisht do të përmirësonë shkallën e plotësimit të nevojave vendore për fidane të hardhisë së rrushit. Përveç ngritjes së sipërfaqes së kultivuar me rrush është e rëndësishme për këtë sektor që të krijohet një grup kërkimor-shkencor për krijimin e varieteteve të reja.

Për zhvillim të qëndrueshëm të këtij sektori është e nevojshme konsolidimi i tokave në zonat vreshtare, të ketë drejtime profesionale për vreshtari dhe verëtari në shkollat e mesme profesionale, të rritet në vazhdimësi mbështetja financiare nga niveli qendror por edhe ai lokal, të avancohen shërbimet këshillimore si dhe të organizohen panaire vendore dhe pjesëmarrja në panaire ndërkombëtare dhe vizita studimore ku prodhuesit dhe përpunuesit do përfitonin nga përvoja e vendeve të tjera.

Më tejkalimin e sfidave dhe arritjen e objektivave për zhvillim të këtij sektori do të përmirësohen të ardhurat në familje, do të krijohet vetëpunësim në fermë, të ulej kosto e prodhimit, të rritej eksporti i produkteve të ambalazhuara, të zhvillohej agroturizmi dhe të minimizohet erozioni demografik.